

TURKU
ABOA VETUS -MUSEO

Arkeologiset koetutkimukset
12.1.-5.8.2005

Kari Uotila
& Esa Saari
Muuritutkimus Ky
2005

Arkisto- ja rekisteritiedot

Tutkimuskohde:	Turku, Aboa Vetus –museon alue Kaupunginosa II, kortteli 1, tontti 3
Tutkimuksen aihe:	Arkeologinen koetutkimus
Ajoitus:	1300 – 1900 -luku
Peruskartta:	104312
Peruskoordinaatit:	6705025, 1570292
Tutkimuslaitos:	Muuritutkimus Ky
Kenttätyönjohtaja:	FT Kari Uotila
Kenttätyöaika:	12.1.-5.8.2005
Tutkitun alueen laajuus:	20 neliötä
Tutkimuskustantaja:	Matti Koivurinnan säätiö
Löydöt:	KM 2005009:1-372
Löytöjen säilytyspaikka:	Kansallismuseon kokoelmat, historiallisen ajan kokoelmat
Mustavalkonegatiivit:	MV 125588:1-239
Kirjallisuutta:	<p>Bahne, Eric 1950. P.C.Rettig ja kumpp. 1845-1945. Suomen tupakkateollisuuden vaiheita. Muistojulkaisu P.C.Rettig ja kumpp:in täyttäessä 100 vuotta joulukuun 10. päivänä 1945. Turku.</p> <p>Finlands medeltidsurkunder II, III, V. 1915, 1921, 1928</p> <p>Järvelä, Leena 1994: Palatsin alueen vaiheita isonvihan ajoilta 1712-1721 Turun paloon v. 1827. Luostarikorttelin jokirannan, ”Åkantenin” asukkaita 1700-luvulla ja 1800-luvun alussa. Matti Koivurinnan säätiö. Aboa Vetuksen arkisto.</p> <p>Kallioinen, Mika 1994. Yhteisöstä säädyksi. Turun porvariston synty, rakenne ja yhteiskunnallinen asema keskiajalla. Turun yliopisto.</p> <p>Nikula, Oscar 1987. Turun kaupungin historia 1521-1600.</p> <p>Nurmi, Irmeli 1994. 101 vuotta Rettigin rinteiden vaiheita 1827-1928. Turun palosta – Rettigin palatsin rakentamiseen. Matti Koivurinnan säätiö. Aboa Vetuksen arkisto.</p> <p>Rinne, Juhani 1952. Turun tuomiokirkon historia III. Turun tuomiokirkko hiippakunnan hallinnon elimenä. Turku.</p> <p>Registrum ecclesiae Aboensis eller Åbo domkyrkas svartbok med tillägg ur skoklosters codex Aboensis. 1890.</p> <p>Sartes, Minna 2003. Rettigin palatsin tontista tuli Aboa Vetus –museo. Kaupunkia pintaa syvemmltä. AMAF IX.</p> <p>Vahe, Juha 1994. Rettigin tontin ihmisiä Ruotsin suurvaltakaudesta. Matti Koivurinnan säätiö. Aboa Vetuksen arkisto.</p> <p>Valonen, Niilo 1958. Turun viemärikaivantolöydöistä. TKHM vuosijulkaisu 20-21. 1956-57. Turku.</p>

	<p>Käytetyt lyhenteet:</p> <p>FM Finskt Museum FMU Finlands medeltidsurkunder KM Kansallismuseo MV Museovirasto TKHM Turun kaupungin historiallisen museon vuosikirja TMM Turun maakuntamuseo</p>
Aikaisempien tutkimusten raportit:	<p>TMM arkisto:</p> <p>Mappi 13: Rinne, Jenny-Maria Tallgren. Nyström Mattila, 1963 Koivunen 1968 Kajala & Laitinen 1969 Brusila, Mikkonen-Hirvonen & Pietikäinen, 1992 Asplund, 1992 Brusila, 1993 Mikkonen-Hirvonen, 1993</p> <p>MV:</p> <p>Gardberg, 1952-1953 AV Kanerva 1993-1994 Uotila 1993-1994</p>
	<p>KM3942:1-8, KM4032:1-60, KM4034:1-147, KM4660, TMM12529=13044, TMM14681:1-2556a, 2601-2844, TMM14647:1-52, TMM16175:1-28, TMM16318, TMM16921:1-65, TMM21074:1-534, TMM21120:1-15, TMM21125:1-226, TMM21184:1-26, KM95032:1-12402</p>
Kaivauskertomuksen sivumäärä:	25
Liitteet:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Karttaluettelo 2. Rakenne- ja kerroskuvaukset 3. Mustavalkonegatiivit 4. Löytöluettelo 5. Luuluettelo 6. Näytteet 7. Dendrokronologisten näytteiden ajoitusraportit
Alkuperäisen kaivauskertomuksen säilytyspaikka:	Museovirasto, Rakennushistorian osasto, Helsinki

Tiivistelmä

Aboa Vetus –museon rakennusarkeologisia tutkimuksia päätettiin jatkaa kymmenen vuoden tutkimustauon jälkeen v. 2005. Tutkimusten tavoitteena oli selvittää erityisesti Luostarin jokikadun ja Aurajoen välisten tonttien kivrakennusten vanhimpia rakennusvaiheita. Kaivaukset sijoitettiin lähelle alkuperäisiä seiniä ja esiin saatiinkin kahden rakennuksen hirsiarinat.

Kaiken kaikkiaan Aboa Vetus –museon alueella tehdyt kaivaukset antoivat uutta ja tarkennettua tietoa kahdesta kivi- ja tiilitalosta. Myös lattiakiveysten alla olevat kulttuurikerrokset olivat hyvin säilyneet: savikerrokset olivat kosteita ja hirsiarinat säilyneet talojen kiviseinien alla hyvin. Tästä syystä myös pohjasaven päällä olevissa maakerroksissa oli säilyneenä orgaanista ainesta. Erityisen runsaasti löydettiin nahkakengän paloja – jopa ehjiä kenkiä, jollaisia museon alueelta ei aiemmin tunneta. Lattioiden alta löydettiin myös runsaasti varhaisempaa Siegburgin kavisavikeramiikkaa, jollaista museon alueelta ei juurikaan aikaisemmin tunneta.

Sisällysluettelo:

1. Johdanto
2. Historialliset taustatiedot
3. Tutkimushistoriaa
4. Tutkimusmenetelmät
5. Tutkitut alueet ja niiden kerros- ja rakennehavainnot
 - 5.1. Alue 1 (kellari K93:2)
 - 5.2. Alue 2 (kellari K94:6)
 - 5.3. Alue 3 (kellari K93:1)
 - 5.4. Alue 4 (kellari K94:7)
6. Esinelöydöt
 - 6.1. Alue 1 (kellari K93:2)
 - 6.2. Alue 2 (kellari K94:6)
 - 6.3. Alue 3 (kellari K93:1)
 - 6.4. Alue 4 (kellari K94:7)
8. Yhteenveto

Liitteet:

- Liite 1. Karttaluettelo
- Liite 2. Rakenne- ja kerroskuvaukset
- Liite 3. Mustavalkonegatiivit
- Liite 4. Löytöluettelo
- Liite 5. Luuluettelo
- Liite 6. Näytteet
- Liite 7. Dendrokronologisten näytteiden ajoitusraportit

1. Johdanto

Turun II kaupunginosan 1. korttelin 3. tontilla (nk. Rettigin palatsin tontti) sijaitsee Aboa Vetus – museo, jonka keskiaikaiset kaupunkitalojen rauniot kaivettiin esiin vuosien 1992-1995 kuluessa. Arkeologisia tutkimuksia museon alueella jatkettiin vuonna 2005. Pienialaisia koekaivauksia tehtiin neljässä eri kellarikohteessa ja tarkoituksena oli tutkia lattiakiveyksien alla olevia maakerroksia ja rakenteita ja saada esille kiviseinien alla olevat arinahirret dendrokronologista ajoitusta varten. Tutkittujen alueiden yhteispinta-ala oli noin 20 neliötä.

Tutkimukset suunniteltiin yhteistyössä Aboa Vetus –museon ja Muuritutkimuksen kesken niin että käytännön kaivaustoiminta oli museon tehtävänä ja kaivausten johto, valvonta ja raportointi Muuritutkimuksen vastuulla. Kaivausten johtajana toimi FT Kari Uotila Muuritutkimus Ky:stä. Kaivamisen ja kenttädokumentoinnin suoritti FM Esa Saari Aboa Vetus –museosta apunaan Pertti Koponen (AV), Sanna Jokela (AV) ja Hannele Lehtonen (MuTu). Kaivauksen raportin kirjoittivat Kari Uotila (KU), Esa Saari (ES) ja Hannele Lehtonen (HL). Esineluettelon tekivät Esa Saari ja Sanna Jokela. Valokuvaluettelon teki Esa Saari ja karttojen puhtaaksi piirtämisen Esa Saari ja Janne Hymylä (MuTu). Takymetrimittauksiin osallistui lisäksi Markus Kivistö (MuTu) ja erityisesti tutkimusalueella 2 tarvittaviin muuraustöihin rkm Jari Venhe (MuTu).

Kaivausalue 1 (AV200501) sijaitsi kellarin 93:2 länsinurkassa. Tavoitteena oli tutkia kellarin lattiakiveyksen alla olevat maakerrokset ja rakenteet. Samalla saataisiin esiin kiviseinien alla olevat arinahirret ja otettaisiin niistä puunäytteet. Tutkimukset tehtiin 12.1.-28.2.2005 välisenä aikana.

Kaivausalue 2 (AV200502) oli kellari 94:6 museoalueen reunalla. Se oli jäänyt aiemmin kokonaan kaivamatta. Tavoitteena oli tyhjentää se täyttömaasta ja saada esiin lattiataso. Kellari kaivettiin 22.2.-15.3.2005.

Kaivausalue 3 (AV200503) oli kellarin 93:1 eteläkulmauksessa. Tavoitteena oli tutkia betonilattian alla olevat kerrokset ja rakenteet. Tarkoituksena oli myös ottaa puunäytteitä kellarin iän selvittämiseksi. Kaivausaika oli 7.3.-1.6.2005, lounaisseinän alusta tutkittiin 30.6.-4.7.2005.

Kaivausalue 4 (AV200504) sijaitsi kellarin 94:7 länsinurkassa. Tavoitteena oli tässäkin tutkia lattiakiveyksen alaiset maakerrokset, saada esiin arinahirret ja ottaa puunäytteet ajoituksia varten. Kaivaminen tehtiin 18.7.-5.8.2005.

Tutkimuksissa otetut maanäytteet lähetettiin dosentti Terttu Lempiäiselle Turun yliopiston kasvimuseoon. Dendrokronologiset näytteet otti ja ajoitukset teki FL Pentti Zetterberg Joensuun yliopistosta. Konservoitavat löydöt toimitettiin Museoviraston konservointilaitokselle.

2. Historialliset taustatiedot (HL)

Turku II/1/3 tontin historiasta on kirjallisia lähteitä keskiajalta saakka. Tontti on osa keskiaikaista Luostarikorttelia, josta tuolta ajalta tunnetaan 11 porvareille kuulunutta taloa. Keskiajalta ja 1500-luvulta kirjallisia mainintoja Luostarikorttelin asukkaista on niukasti. 1400-luvulta on säilynyt kolme mainintaa taloista, jotka ovat voineet sijaita nyk. Turku II/1/3 tontilla. Luostarin tuntumassa oli Gertrud Thor Långintytär Loukinaisen 1416 tuomiokirkolle lahjoittama talo ”lähinnä luostaria”, josta tuli ns. prebendatalo. Vuonna 1488 Laurens miekanhioja myi luostarin lähellä olevan talonsa Bengt Laurenssoonille ja muutti Kastiliaan Santiago de Compostelaan. (Kallioinen 238-241, REA 365). Vuonna 1486 Birgitta Jopintytär lahjoitti luostarin alemmalla kadulla luostarikorttelissa sijainneen talonsa birgittalaisluostarille (FMU 4115).

1500-luvulta on tontin vaiheista säilynyt hatarasti tietoja (Vahe 1994, 6). 1500-luvun lopulla luostarikorttelissa oli n. 145 taloa, joista 65 oli vuokratontilla (Nikula 1987, 100). Vuoden 1546 tulipalon jälkeen prebendatalot siirtyivät porvaristolle, mikä elvytti kaupungin elinkeinoelämää. Uusia taloja luostarin entisille maille rakennettiin erityisesti vuosina 1545-1553, ja 1550-luvun alkuun mennessä luostarikorttelin tonttialueet olivat täysin rakennettuja. (Pirinen 1955, 23, 36-38.) 1500-luvun ajalta tontin alueen asukkaista tunnetaan muutama. Isonkyrön kirkkoherra Jacob Sigfridinpoika Geet omisti 1560-luvulla tontin rakennuksineen tontin lähellä tontin tuomiokirkon puoleista osaa. Silkkikauppias Johan Såger muutti 1596 Jyllannin niemimaalta luostarikortteliin tontille nro 17, joka rajoittui Luostarin joki- ja välikatuun. (ks. Vahe 1994)

1600-luvulta tontin asukkaista ja tonttien ja talojen omistajista tiedetään enemmän. 1600-luvulla Rettigin tontista tuli yläluokan aluetta, koska alueelle muutti kauppiaita, ja 1600-luvun jälkipuoliskolla myös hovioikeuden ja akatemian virkamiehiä. Alueella asui myös paljon vallasväen palkollisia, joista on vain vähän mainintoja lähteissä. (Ks. Vahe 1994 passim.)

1700-luvulla Rettigin tontin alueen omistajat ja asukkaat edustivat lähinnä Turun kaupungin eliittiä. 1700-luvun alkupuolen omistajista moni oli ulkomaista sukua, lähinnä Saksasta tänne 1600-luvulla saapunutta. Alue oli selkeästi yläluokan asuma-alue. Suurimmat omistajien ja asukkaiden yksittäiset ammattiryhmät olivat tuon ajan suurkauppiat ja kotimaankauppiat sekä Turun akatemian henkilökunta, lähinnä professorit. Myös käsityöläisiä asui alueella jonkin verran. (Järvelä 1994,1. Henkilöhistoriat, ks. Järvelä 1994.)

Vuodesta 1731 korttelissa toimi tupakkatehdas, joka oli aikanaan Ruotsin valtakunnan suurimpia. Myös naapuritontille, nyk. katedralskolanin tontille, perustettiin ”uusi” tupakkatehdas vuonna 1763. Molemmat tupakkatehtaas, kuten muutkin tonttien rakennukset tuhoutuivat Turun palossa vuonna

1826. Palon jäljiltä Rettigin tontilla oli jäljellä pari vaurioitunutta rakennusta ja kellareita. Palon jälkeen kaupunki sai Engelin suunnitteleman ruutuasemakaavan, jolloin tonttien koko suureni ja talojen määrä väheni. Vanha keskiaikainen asemakaava jäi uuden alle. (ks. Järvelä 1994, Nurmi 1994).

Palon jälkeen Rettigin tontille rakennettiin Hämeenkadun varrelle kaksi asuinrakennusta ja Itäiselle rantakadulle pitkä puu- ja kivitalo, johon vuonna 1874 perustettiin Auran kylpylaitos. Rakennus toimi kylpylaitoksena reilun 30 vuotta kunnes se myytiin Rettigin yhtiölle tupakkatehtaaksi. Rakennus purettiin vuonna 1928, jolloin tontille ryhdyttiin rakentamaan Jung & Jung'in suunnittelemaa palatsia Rettigin perheen asunnoksi. (Nurmi 1994.)

Palatsi oli Rettigin perheen yksityisasunto aina vuoteen 1980 asti, jonka jälkeen rakennus jäi tyhjilleen kahdeksaksi vuodeksi. Vuodesta 1988 tontti rakennuksineen oli Turun työväen säästöpankin omistuksessa aina 1990-luvun alkuun asti. Vuonna 1991 Matti Koivurinnan säätiö osti tontin rakennuksineen, ja paikalla alettiin tehdä tarvittavia rakennustöitä taidemuseota varten. Suunnitelmat kuitenkin muuttuivat kun maan alta löydettiin keskiaikaisia kivirakennuksien kellareita sekä Luostarin jokikatua ja välikatua. Nykyään Rettigin palatsissa toimii kaksi museota: arkeologis-historiallinen museo Aboa Vetus ja nykytaiteen museo Ars Nova.

3. Tutkimushistoriaa

Kaivausalueella, Itäisen Rantakadun varrella, sijaitti vuoteen 1928 saakka pitkä kivirakennus, jossa toimi tupakkatehdas jo 1731 lähtien sekä myöhemmin 1874-1907 Auran kylpylaitos. Kylpylän pohjapiirroksista vuodelta 1873 voidaan hahmottaa useita 1990-luvulla uudelleen esiin kaivettuja kellareita (Nurmi 1994).

Juhani Rinne teki havaintoja kylpylän kellareista jo vuosina 1905 ja 1907. Tällöin hän otti valokuvia, joista tunnistaa ainakin nyt tutkitun kellarin 93:2 (Rinne 1952). Rinne oli paikalla myös 1927-28, kun nykyistä Rettigin palatsia rakennettiin. Rakennustöissä esiin tuli kahdeksan kellaria, jotka sijaitsevat nykyisen museon sisääkäynnin tienoilla.

Niilo Valonen seurasi kun 1952-1953 tehtiin viemärikaivausta Tuomiokirkon läheltä Auransillan viereen. Kaivanto kulki sekä tonttien 402 että 403 kautta (Valonen 1958). Ensin mainitulle oli 1600-luvulla merkitty Kåkenhus-niminen talo, joka 1741 lähtien kuitenkin kuului samaan yhtenäiseen kivitaloon kuin myöhempi Auran kylpylä tontilla 403. Viemärikaivannon alimmista kerroksista havaittiin Kåkenhusin kohdalta rakennusten jäänteitä sekä taltioitiin keskiaikaisia

löytöjä, mm. nahanpalasia, kimpiä ja kivisavikeramiikkaa. (Valonen 1958).

Turun maakuntamuseo teki Aboa Vetuksen alueella arkeologista valvontaa ja useita eri muotoisia kaivauksia 1992-1993, tutkijoina Satu Mikkonen-Hirvonen, Henrik Asplund ja Heljä Brusila. Vuoden 1993 puolella kaivettiin esiin Auran kylpylän alueella olleet kellarit 93:1-5 (joista kahteen nyt 2005 tehtiin koekaivauksia lattiapintojen alapuolelle). Kellarit tyhjennettiin täytemaasta. Löydöt luetteloiitiin TMM 21184:1-26.

Tutkimusvastuu alueella siirtyi Museovirastolle vuosiksi 1994-1995. Tuolloin kaivausjohtajana toimi Minna Sartes, koko hankkeen tieteellisenä johtajana Markus Hiekkänen ja rakennusarkeologina Kari Uotila. Raunioiden konservoinnista vastasi Mirja Kanerva. Aboa Vetus-museoksi 1995 muuttuneelta alueelta saatiin esiin kaksi suurta useampiosaista rakennuskompleksia, joiden välissä kulki vanha Luostarin Jokikatu. Myöhemmistä, vuoden 2005 tutkimusalueista, kaivettiin tuolloin esiin kellari 94:7. Samaan kellariin kaivettiin 1996 koekuoppa. Tarkoituksena oli saada esiin kaakkoisseinän puarina. Arinasta otetusta puunäytteestä ei tuolloin kuitenkaan saatu dendrokronologista ajoitusta.

Pääosa Turun maakuntamuseon tutkimuksista on raportoitu ja vain ns. autotallin alue palatsirakennuksen ja konsulinnan välissä on raportoimatta. Museoviraston tutkimuksien osalta on alustava tutkimusraportti olemassa ja rakennusarkeologinen ja konservointiraportti. Samoin museoalueen historiaa on laajasti tutkittu v. 1994-1995 kuluessa.

Luettelo alueella tehdyistä havainnoista ja tutkimuksista:

1880-l. Nunnankatu, muuria ja holvia. Sijainti epämääräinen. Dokumentointi: Juhani Rinne. TMM arkisto, mappi 13/Rinne.

1800-l. Tontilta ihmisen luita ja muurien jäännöksiä. TMM arkisto, mappi 13/Jenny-Maria Tallgren. Tallgren, Jenny-Maria: FM XIII, Bonsdorff 1894. Todellisuudessa paikalta ei liene löydetty ihmisen luita, vaan Tallgren on sekoittanut paikan erehdyksessä Kaskahteesta entisen Luostarikadun kohdalla Schröderin talon alueelta vuosina 1830-31 löydettyihin luihin. Vainajien uskottiin löydettyinä olleen nunnaluostarin nunnia. Luut on haudattu Turun vanhalle hautausmaalle hautaan V.3.5.7.98-99, jonka päällä on muistomerkki. Ilmeisesti Tallgren on yhdistänyt nunnahaudan luut tonttiin II/1/3, jolla paikalla suullisen perimätiedon mukaan on ollut nunnaluostari.

Joitakin havaintoja tontin länsiosasta maankaivuutöiden yhteydessä.

Laaja holvattu käytävä 18 x 2 m. Kapea, korkeintaan parin metrin levyinen tiililattiallinen käytävä, jonka pituus noin 10 sylvä. ”Luostarin Pyhän Annan kappeli”. TMM mappi 13/Rinne. Rinne: Tuomiokirkko III, 201-204 + kartta. Valonen: TKHM 1956:55. Tarkempi sijainti epämääräinen. Maininta muutamasta esineestä.

- n. 1900 Hämeenkatu 21. Holvi. TMM arkisto mappi 13/Rinne. Dokumentointi: Rinne. Tarkempi sijainti epämääräinen.
- 1901 Rettiginrinne. Tiilimuureja, tiili- ja harmaakiviseinää, jonka alla kivistä ja tiilestä tehty viemäri. 12-13 m pituinen hirsiseinä, rakennusten jäännöksiä, holvattu huone tai käytävä. Dokumentointi: Juhani Rinne. TMM arkisto, mappi 13/Rinne.
- 1901 Antti Hammarin seuloi valtionarkeologin toimesta Samppalinnan varrella multakasan, jossa oli sekaisin maata sekä Kaskenkadun varrelta tontilta nro 1 että Rettigin tontilta nro 17 Hämeenkadun varrelta. Löytöjä toimitettu Kansallismuseoon, löytönumerot: KM3942:1-8, KM4032:1-60, KM4034:1-147.
- 1903 Nunnankatu. Kellari, ihmisen luita. TMM arkisto, mappi 13/ Rinne/ Jenny-Maria Tallgren. Bonsdorff: Åbo Stads historia, s. 77. Tarkka sijainti epämääräinen.
- Rinne: havaintoja tontin länsiosasta
- Holvi, jonka alla kaksi ruumisarkkua. Molemmat vainajat naisia. Läheltä Sten Sture vanhemman aikainen Turun äyrytinen. ”Mahdollisesti katkelma Turun luostarin käytävää. Luostarin Pyhän Annan kappeli” (Rinne 1952) Dokumentointi: Rinne / Nyström. TMM arkisto, mappi 13 /Rinne/Nyström. Rinne, Tuomiokirkko III s. 201-204 + kartta. Valonen, TKHM 1956, 55.
- Todellisuudessa: Auran kylpylän vahtimestari löysi kaksi naisen luurankoa, joiden yhteydestä löytyi mm. sanomalehti sekä metalli- ja puuesineitä ja kaksi lasipikaria. Jenny-Maria Tallgren kertoi vahtimestarin kuvauksen löydöstä kirjeessään Muinaismuistoyhdistykselle 3.6.1905. Ilmeisesti Juhani Rinne ei koskaan käynyt paikalla, koska myöhemmissä käsinkirjoitetuissa muistiinpanoissaan hän kertoo kuulleensa paikalta löydetyn mm. luurankoja. Ks. Tallgrenin kirje Muinaismuistoyhdistykselle, TMM arkisto, mappi 13/Jenny-Maria Tallgren.
- 1905-06 Hämeenkatu. Viisi päällekkäistä katua, täytemaata, jonka alla tukkeja, viemäri, katukiveys, rakennuksen kivijalkaa, myllynkivi, 3 hirsikerrosta. Dokumentointi: Juhani Rinne, Jenny-Maria Tallgren. Maininta esineistä. Osan löydöistä sijainti epämääräinen. TMM arkisto, Mappi 13/Rinne/Jenny-Maria Tallgren.
- 1906 Jenny-Maria Tallgren toimitti Kansallismuseoon kultasepän koristealasimen, joka löytyi Auran kylpylaitoksen kellarista Itäisen Rantakadun varrelta. Löytönumero KM4660.
- ? Hirsilattiaa. Valokuvia TMM arkistossa.
- 1907 Rinne: havaintoja tontin länsiosasta.
- 1909 Hämeenkatu. Rakennuksen jäännös. Sijainti epämääräinen. Maininta TMM arkisto, mappi 13/Rinne.
- Itäinen Rantakatu 6. Rinne: havaintoja tontin keskiosasta palatsia rakennettaessa.
- Kahdeksan kellarialueita, katukiveystä, muuria. TMM / MV. Kartat: TMM arkisto, Itäinen Rantakatu. Valokuvat: Isokokoiset kuvat/ Rinne. Dokumentointi: Rinne. Museoviraston rakennushistorian osastolla samat kartat ja valokuvat. Rajat epämääräiset.

- 1933 Pronssisolki, mahdollisesti rautakautinen. Irtolöytö. TMM 12529 = 13044.
- 1950-l. Valonen: havaintoja viemärikaivannosta rantakadulla. Keskiaikaisia tai nuorempia rakennusten jäännöksiä, tiilimuureja, kellareita, katuja, pihakiveyksiä. Laaja esineaineisto. Keskiäika – 1800-luvun alku. Kartat: TMM arkisto, Itäinen Rantakatu. Esinepiirrookset karttalaatikossa. Valokuvat (mv) 7972, 8087-88, 7965, 8089-90. Löytönumerot TMM 14681:1-2556a, 2601-2844 ja TMM 14647:1-52. Museovirastossa Gardbergin kenttäraportti alueesta Auransilta-Suurtori.
- 1963 Nunnankatu. Rakennusten kivijalkoja, viemärikouru, kellareita, hirsirakennuksen jäännös. Dokumentointi: Mattila. Löytönumero TMM 16175:1-28. Kartat: TMM arkisto, Nunnankatu. Kaivanto yltää osittain Hämeenkadulle.
- 1964 Hämeenkatu 28. Puinen viemärikouru, hirsi, puunuija, maaleikkaus. Löytönumero TMM 16318. Kartat: TMM arkisto, Hämeenkatu.
- Nunnankatu. Tiilimuuria. Dokumentointi: Koivunen. Kartat: TMM arkisto, Nunnankatu.
- 1969 Nunnankatu. Mukulakiveystä, valokuvia kulttuurikerroksista, esinelöytöjä. Dokumentointi: Kajala/Laitinen. Löydöt TMM 16921:1-65. Valokuvat: TMM arkisto. Rajat epämääräiset.
- 1992-93 TMM. Mikkonen-Hirvonen, Brusila, Asplund: kaivaus ja seuranta tontin länsiosassa.
- TMM210741-534. Brusila, Mikkonen-Hirvonen, Pietikäinen: Uuden sisäänkäynnin edusta, itäpuhan kellarit, Luostarin jokikatu.
- TMM21120:1-15. Asplund: Autotallin ja palatsin välinen piha-alue, seuranta.
- TMM21125:1-226. Brusila: Autotallin tienoo, anturakaivantojen seuranta.
- TMM21184:1-26. Mikkonen Hirvonen: Auran kylpylän alue.
- 1994-1995 KM95032:1-12402. Sartes: Tontin kaakkoisosa, jonkin verran myös vuoden 1992 ja 1993 tutkituilla alueilla. Yhteensä 1200 m².
- Aboa Vetus museon rakennusarkeologiset tutkimukset. K Uotila.
- Aboa Vetus museon konservointitutkimukset ja laastitutkimukset. Mirja Kanerva & Thorborn von Konow.

4. Tutkimusmenetelmät

Kaivaukset tehtiin lapiolla ja lastalla ja osin piikkauskoneella. Kaivettu maa seulottiin pääosin 5 mm kuivaseulalla. Maakerrokset ja rakenteet dokumentoitiin pääosin yksikkökaivausmenetelmällä. Kun samana jatkuvaa kerrosta kaivettiin myöhemmin esim. esiin tulleen rakenteen alta tai kaivausaluetta laajennettiin, numeroitiin kerros uudelleen (esim. K327 vastaa kerrosta K324). Yksikkötiedot on esitetty tarkemmin liitteessä 2. Löydöt ja eläinten luut otettiin talteen kerroksen tarkkuudella. Esinelöydöt luettelointiin numeroille KM2005009:1-273 ja :363-372 (löytöluettelo,

liite 4). Luulöydöt luetteloidiin KM2005009:274-362 (liite 5).

Kaivauksissa käytettiin apuna museolle jo aiemmin tehtyjä kiintopisteitä jotka perustuvat alueelle v. 1994 siirrettyyn Turun kaupungin järjestelmään. Alueen 1 mittaukset tehtiin vaaituskoneella ja kartat piirrettiin käsin. Korkeuspiste siirrettiin oviaukon betonialustaan (2,80 m mpy). Alueen 2 esiin tulleet rakenteet mitattiin takymetrillä. Alue 3 mitattiin lähes kokonaan takymetrillä, profiilit piirrettiin pääosin käsin. Korkeuspiste siirrettiin kaivausalueen viereen, ovikaaren alapuolella olevaan portaikkoon (3,63 m mpy). Alueen 4 mittaukset tehtiin vaaituskoneella ja kartat piirrettiin käsin. Korkeuspiste (2,78 m mpy) siirrettiin lounaisseinän suljettuun oviaukkoon. Kaivausalueiden kaikki kartat tehtiin mittakaavaan 1:10 ja piirrettiin puhtaaksi AutoCad – ohjelmalla (liite 1). Kaivaukset dokumentoitiin myös mustavalkokuvina MV 125588:1-239 (liite 3). Lisäksi otettiin digikuvia. Alueilta 1, 3 ja 4 otettiin kaikkiaan 38 maanäytettä (liite 6). Ajoituksia varten valittiin yhteensä 16 puunäytettä: alueelta 1 kuusi, alueelta 3 seitsemän ja alueelta 4 kolme näytettä (liitteet 6 ja ajoitustulokset 7).

Kaivausten jälkeen alueiden 1, 3 ja 4 kaivannot täytettiin. Sitä ennen hirsiarinat peitettiin sinisavella ja kuoppien pohjalle sopivalle korkeudelle levitettiin suodatinkangas. Alueella 3 kaivausalueen täytössä noudatettiin suunnitteluohjeita. Alueen 1 pinnalle jätettiin ruskea hiekka ja länsinurkkaan palautettiin kiveys R1. Alueelle 4 palautettiin pinnalla ollut lattiakiveys R401. Alue 2 jätettiin ennalleen kun kellarin lattiapinta oli saatu esiin.

5. Tutkitut alueet ja niiden kerros- ja rakennehavainnot

5.1. Alue 1 (kellari K93:2)

Holvatun kellarin pinta-ala oli 16 neliötä. Koekaivaus (4 m²) tehtiin länsinurkkaan, jonka vieressä luoteisseinä oli selvästi kallistunut saman rakennuksen muiden seinien tavoin. Seinät oli peitetty vaalealla kalkkilaastilla; alaosassa oli isoja kiviä, joiden päälle holvin tiiliseinä oli tehty. Lounaisseinän keskellä oli tiiliportaati, joiden kulkuaukko oli peitetty sekundaarilla umpeenmuurauksella.

Nykyinen mukulakivilattia

Kellarissa oli mukulakivilattia. Korkein kohta lattiasta kattoon oli noin 175 cm. Kaivausalueen poikki (osaksi kivilattian pinnalla, osaksi ylempänä) kulki rautaputki, joka säilytettiin paikoillaan. Rautaputki on peräisin Auran kylpylän ajalta.

Mukulakiveys laski hieman luoteisseinään päin. Kaakkoispäädyssä kiveyksen pinta oli noin 2,90 m

mpy ja luoteisseinän vieressä 2,80 m mpy.

Kivien väleissä ja alla oli tasaista harmaanruskeaa **hiekkaa** K1. Hiekan alta tuli täytemaata, tummempi laastinsekainen **hiekk** K2, joka oli paksuimmillaan luoteisseinän vieressä 15 cm. K2:n alta tuli paikoitellen puhtaampaa ruskeaa **hiekkaa ja soraa** K5.

Kaivausalueen keskellä, putken kulman alapuolella, oli pintakiveyksen alla pyöreä **nokimaakohta** K3, halkaisijaltaan 35 cm. Noki liittyi kellarin lattialla aikaisemmin olleisiin hiilikasoihin. Löytöhetkellä vuonna 1993 kellari oli vielä puolittain täynnä hiiliä. Kellari toimi Rettigin tupakkatehtaan hiilivarastona ennen täyttämistään 1920-luvun lopulla. Nokimaan alta tulivat hiekkakerrokset K1, K2.

Vanhemmat kivilattiat

Länsinurkasta hiekkakerroksen K5 alta ja väleistä tuli harvaa, laattamaisista kivistä (halkaisija 10-20cm) tehtyä **lattiakiveystä** R1, korkeus 2,65 m mpy (kartta 3). Kiveyksen laajuus oli noin 1,30 m x 0,70 m. Se päättyi putken kulmakohdassa isoon laattakiveen (50 cm x 40 cm). Samalla tasolla oli myös muutamia tiiliä putken kulmakohdan alapuolella, mutta ei enää varsinaista lattiakiveystä.

Hiekkakerrosten K5 ja K2A alta tuli koko alueella **tumma sora** K4. Se oli 5-10 cm paksu, tiivis ja kova kerros, seassa paikoin savea.

Puulastukerrokset ja puurakenteet

Soran K4 alla oli 5-10 cm paksu ruskea **puulastukerros** K6. Kerrokset K4 ja K6 laskivat selvästi kaakosta luoteeseen. K6:n pinta kaakossa oli 2,54 ja luoteessa putken alla 2,24 m mpy. Kerroksessa oli ohuita puunpaloja sekä tuohta sekaisin ilman selvää suuntaa. Kaakossa puunpaloja oli niukasti ja kerros siellä ohuempi.

Luoteisseinän vierestä, 10-15 cm päässä seinästä, tuli esiin **seinänsuuntainen puu** R2, pinta noin 2,30 m mpy. Puu oli 20 cm leveä ja viisto, kourumainen (kartta 4). Suurimmillaan se oli noin 35 cm korkea. Puun pohja oli sinisessä savessa K13. Tukena oli molemmin puolin muutamia kiviä ja tiilenkappaleita, lähellä koillisprofiilia myös kaksi pientä pystypuuta. Puu loppui 10 cm ennen lounaispäätyä tiilimurskaan, mutta jatkui koillisessa profiiliin. Kyseessä oli selvästikin kellarin vedenpoistoon liittyvä rännipuu.

Toinen samansuuntainen **puu** R3 kulki kaivausalueen poikki kaakossa (kartta 5). Se oli kaarnapintainen ja pyöreä, leveimmillään 17cm. Koillisessa sen pinta oli 2,45 ja lounaassa 2,20 m mpy. Puu jatkui profiileihin. Puu oli puulastukerroksessa K7 ja osittain myös kaarnakerroksen K12 tasolla. Sen alla oli savikerros K14.

Puulastukerroksen K6 sisällä oli paikoin savilinssejä. Savea oli paksummin kaakossa. Alta tuli taas yhtenäisempi n.10 cm paksu **puulastukerros** K7. Sen seassa oli sekaisin puunkappaleita, lastuja ja tuohenpalasia. Suurempia puunpalasia oli rykelmänä putken kulman alapuolella, noin 2,20 m mpy, mutta varsinaista lattiarakennetta ei tullut esiin. Yksi kapea tuohipintainen puu jatkui koillisprofiiliin.

Luoteisseinän ja puu R2:n välissä, vielä puun korkeudella, oli **tumma hiekka** K8 noin 2,30 m mpy. Hiekkakerroksen paksuus oli n. 15 cm. Sen alla oli tumma savensekainen (paksuus n. 5 cm) **puulastukerros** K9. (kartta 7 ja 8).

Puulastukerrosten alla oli kaivausalueen keskiosassa, puiden R2-R3 välialueella ohut (alle 5 cm paksu) savensekainen **hiekka** K10. Tämän alta tuli n. 10 cm paksu kostea savensekainen **kaarnakerros** K12. Kaarnanpalasten seassa oli puunjuuria. Myös puu R3:n pohja oli samalla tasolla. Kerros paksuuntui ja laskeutui luoteisseinään päin, muuttui siellä myös savisemmaksi.

Savikerrokset

K12:n alta tuli koko alueella **vaaleanharmaa savi** K14. Sen sisällä oli paikoin ohut tumma multavana, jossa oli puunjuuria. K14 oli viimeinen löytökerros. Kaakkoispäädyssä se oli paksuimmillaan 30 cm. Savi tummeni ja laskeutui kohti lounasta ja luodetta. Itäkulmassa sen pinta oli 2,60 m mpy, pohjoiskulmassa arinahirren alapuolella 1,70 m mpy. Kerroksen alta tuli puhdas sininen **pohjasavi**.

Hirsiarinat

Poistetun puu R2:n ja luoteisseinän välissä, myös puun alapuolella, oli vajaa 10 cm paksu kerros tiivistä **sinistä savea** K13. Kerroksesta tuli syvemältä esiin kaksi puuta: **luoteisseinän arinahirsi** R7 ja sen yläosaa vasten vinosti oleva **lauta** R4 (kartta 5). Puut muodostivat alle 10 cm syvän kourun. Lautta oli 10 cm leveä ja päättyi 80 cm ennen lounaispäätyä. Arinahirsi oli 30 cm korkea. Sen pinta oli kaivausalueen pohjoiskulmassa 2,04 m mpy ja kellarin länsinurkassa 1,96 m mpy. Hirren pinta oli veistetty. Lounaisseinän alta tullut samanlainen **arinahirsi** R8 oli salvottu luoteisseinän hirren R7 päälle, pinta 2,00 m mpy. Puu oli osaksi kaarnapintainen ja paksuudeltaan 30 cm.

Länsinurkka

Länsinurkassa kiveys R1:n alapuolella oli hiekkaista täytemaata K2A ja sen alla 2,45 m mpy korkeudella jälleen **lattiakiveys**, R5 (kartta 3). Siihen kuului vain muutamia tasaisia, n. 15 cm leveitä laattamaisia kiviä noin 1 m:n pituisella matkalla. Kiveyksen alla oli hiekkaa K5A.

Länsinurkassa oli alempana puu R2:n ja luoteisseinän välissä tummempaa hiekkaa K8, mutta puun kaakkoispuolelle ulottui muulta kaivausalueelta tumma sorakerros K4. Myös puulastukerrokset K6 ja K9 ulottuivat sinne. Lastukerrosten alta tuli sinistä savea K15.

Tiiliportaikon perustus

Tiiliportaikon luoteisseinän alta tuli kiviperustaa, jossa oli 2-3 kerrosta kiviä. Niiden alla oli täyttemaata ja samoja maakerroksia kuin muuallakin kaivausalueella. Noin 30 cm ennen lounaispäätä maakerrokset katkesivat kahteen päällekkäiseen, portaikon alle poikittain menevään puuhun. Näistä **alimmainen hirsi** R9 meni luoteisseinän pohjahirren R7:n alle, pinta 1,70 m mpy. R9 oli kaarnapintainen ja pyöreä. **Päällimmäinen hirsi** R6 loppui noin 40 cm portaikon seinästä luoteeseen, pinta 2,00 m mpy. Tämäkin puu oli kaarnapintainen ja pyöreä, halkaisijaltaan noin 17 cm. Hirren pääty oli sahattu poikki (Kartat 7 ja 8).

Luoteisseinän esiin tulleet alimmat peruskivet olivat suuria (leveys 80 cm, korkeus 60 cm) ja tasaiseksi lohkottuja. Kapeassa lounaispäädyssä oli vain yksi isompi peruskivi (leveys 70 cm, korkeus 55 cm), joka oli haljennut. Lounaisseinässä oli ylempänäkin halkeamia. Seinät olivat laastin peitossa.

Kaakkoisosa

Kaivausta laajennettiin lopuksi **kaakkoon** päin. Kaivausalue ulottui nyt länsinurkasta 2,0 m luoteisseinää pitkin ja tästä kohdasta 3,0 m kaakkoon. Tiiliportaikon edustalta tuli kiviperustaa, jossa oli kaksi suuremmista kivistä koostuvaa kerrosta. Jatkoalueella oli samanlaisia maakerroksia kuin jo aiemmin avatulla alueella. Mukulakiveyksen alta tulivat ruskea hiekka K16, harmaanruskea hiekkainen täyttemaa K17, tumma sora K18, paikoin savea sisältävät puulastukerrokset K19-20 sekä vaaleanharmaa savi K21. Tämän alla oli puhdas sininen pohjasavi.

Koko kaivausalueella maakerrokset laskivat ja paksuuntuivat luoteeseen ja lounaaseen päin. Alimmat löytökerrokset K12 ja K14 menivät myös luoteisseinän pohjahirren alle (kartta 7 , 8).

5.2. Alue 2 (kellari K94:6)

Kellari sijaitsi museoalueen reunalla ja oli täynnä hiekkaista täyttemaata. Lounaassa kellari 93:4:n suuntaan oli seinässä yksi ikkunamainen aukko. Koillisessa, mistä kaivaustyöt alkoivat, oli näkyvissä vain myöhempi betoniperusta ja suoraan sen alla näkyvä täyttömaa.

Täyttemaa oli samanlaista katosta lattiaan saakka. Se oli hiekkaa, jonka seasta tuli vain moderneja löytöjä kuten taso- ja pullolasia sekä rautanauvoja. Näitä löytöjä ei otettu talteen. Täyttemaahan

kuului paljon kiviä, tiiliä ja laastinpaloja. Joukossa oli myös selviä tiiliseinän kappaleita. Ne kuuluivat ilmeisesti kellarin osaksi purettuun koillisseinään; sitä kautta täyttömaa oli tuotu sisälle. Kellarin luoteispuolella oli betoniperustan alla irrallinen tiilikaton osa, joka myös lienee peräisin tästä kellarista.

Kellarin läpi kulkeneet kaksi rinnakkaista, huonokuntoista rautaputkea poistettiin. Putket sijaitsivat 30 cm (myöhemmin esiin tulleen) lattian yläpuolella. Putkia oli jo aiemmin katkottu rakennustöissä.

Esiin saatu lattia, seinät ja holvikatto olivat **betonia**, joka liittyyneen kellaritilan uudistustöihin lähinnä 1800-1900-luvun vaihteessa. Seinän yläosassa oli taitoskohta. Betonivalun takana oli lappeelleen käännetty revetoitu tiiliseinä, joka sekin lienee vuosisadan vaiheen aikaista korjausta. Lattian pinta-ala oli 2,20 m x 2,70 m.

Toiseen kellariin (93:4) ulottuva, noin 1 m leveä **aukko** lounaisseinässä ei ole alkuperäinen, vaan aukko on puhkaistu seinään ehkä vasta kun putkia on vedetty huoneen läpi. Putket ovat Auran kylpylän ajoilta. Aukon kohdassa kahden kellarin välisen seinän paksuus oli 180 cm, sisimpänä kiviseinä, ulkopinnalla tiiliseinä ja betoni. Länsinurkassa katonrajassa oli myös pieni aukko, ehkä ilmastointia varten.

Huoneen betonilattia, -katto ja -seinät olivat melko hyväkuntoisia. Lounaisseinässä aukon kohdalla oli yksi isompi pystyhalkeama. Katon itäkulma oli osaksi rikkoutunut. Koilliseinä ei ollut säilynyt kokonaisena. Itäkulmassa sitä oli jäljellä 1,10 m pitkä betonipintainen osuus, jonka paksuus oli 65 cm. Keskellä on ollut oviaukko, josta luoteeseen päin loppuseinää oli purettu. Jäljelle on jäänyt vain lyhyt seinän pääty, jossa erottuu tiiliseinän paksuudeksi 70 cm.

Täyttömaan tyhjennyksen jälkeen kaivauksia laajennettiin **kellarin koillispuolelle**. Myös siellä pinnalta poistettiin samanlaista hiekkaista täytemaata. Löydöt olivat moderneja rautanauloja ja lasinpaloja, joita ei otettu talteen.

Koilliseinän vierustalta tuli lisää **betonilattiaa**, joka jatkui kellarista yhtenäisenä samana tasona. Lattiassa oli yksi isompi aukko (110 cm x 80 cm). Lattia päättyi samassa kohdassa kuin ylhäällä oleva 1990-luvun betoniperusta.

Koillisen suunnalta kellaria kohti tullut **lattiakiveys** jatkui lähes em. betonilattiaan saakka, noin 20 cm päähän siitä. Kiveys oli noin 10 cm betonilattiaa alempana.

Kellarin koillispuolelta tuli täytemaasta länsi-itä-suuntainen rautaputki, joka jatkui betonilattian alle. Täyttömaa jatkui 10 cm putken alapuolelle, sitten näkyviin tuli tummempi hiekka, joka jätettiin kaivamatta. Samanlaista tummempaa hiekkaa tuli esiin myös kauempana koillisessa betonipilarin

takana olevan **muurinkatkelman** luota. Muurin tiili- ja kiviseinät puhdistettiin irtomaasta.

5.3. Alue 3 (kellari K93:1)

Kellaritilan 93:1 laajuus oli 55 m². Kaivausalue, noin 9m², oli sen eteläkulmassa. Alue rajoittui luoteessa ja koillisessa betonilaatoilla päällystettyihin museon käytäviin, kaakossa ja lounaassa tiiliseiniin.

Kellarin katto oli tuhoutunut kokonaan. Kaivausalueen pohjoiskulmassa oli aikanaan kattoa tukenut tiilipilari. Kellarissa oli tiiliseinät, joiden uloin kerros ajoittuu 1700-1800-luvuille.

Kaivausalueen kohdalla oli betonilattia. Lattiassa oli yksi 30 cm leveä kouru. Kourun kaakkoispuoli, 75 cm:n levyinen betonikaista kaakkoisseinän vieressä jätettiin kaivamatta koska sen poispiikkaaminen olisi saattanut vaurioittaa kaakkoisseinää ja sen jo osittain rikkonaista oviaukon holvausta.

Huonetilan tiililattia

Kaivausalueen pinnalla oli 10 cm paksu **betonilattia** R301 noin korkeudella 3.35. Suoraan tämän alta tuli 3,21-3.22 m mpy korkeudelta **tiililattia** R302 (kartta 9) joka kaivettiin esiin 1,80 m x 2,70 m kokoiselta alalta (korkeus 3.19-3.22.). Tiilien koko vaihteli (yleisin 28 cm x 13 cm). Pilarin vieressä tiilet oli asetettu kaareen; tämän kohdan alta tuli myöhemmin rautaputki. Lattia jatkui sekä luoteis- että koillisprofiileihin. Kaakossa lattia sen sijaan päättyi betonikaistaleeseen (R303). Betonikourun takana lähellä kaakkoisseinää erottuu profiilissa kuitenkin samalla tasolla jälleen tiiliä, joten mahdollisesti välialueellakin on ollut aikaisemmin tiililattiaa.

Pohjoiskulmassa olevan tiilipilarin vierestä ja tiililattian R302 alta tuli 3,10 m mpy korkeudelta rautainen vesiputki korkeudelta 3.04 ja sen molemmin puolin **tiiliränni** R306 (kartta 10) korkeudella 3.11-3.15. Putki liittyy todennäköisesti Auran kylpylään, joka sijaitsi paikalla 1874-1907. Kaaren muotoisessa tiilirännissä oli vaaleita tiiliä kahdessa kerroksessa. Putki sijaitsi 5 cm ylimmän tiilipinnan alapuolella. Putki ja ränni jatkuivat profiileihin. Rännin vieressä oli lohkeilleita tiiliä ja laastinsekaista maata (R307, K311). Tiililadellmaa ei ryhdytty purkamaan koska silloin olisi ollut ongelmana tiilipylvään perustusongelmat.

Tiililattian ja sen kaakkoispuolisen betonin alta tuli vaaleanruskea hiekkainen **täytemaa** K304, jonka seassa oli runsaasti tiilen- ja laastinpaloja. Kerros jatkui muuta aluetta syvemmälle alueen keskellä (jossa kuoppamainen alue K320/K365). Sen sivuilta kaivausalueen itä- ja eteläkulmista tuli tummempaa hiekkaista, savensekaista **täytemaata** K305 (kartta 10).

Luoteisosan alemmat tiilirakenteet

Luoteisosassa hiekan K304 ja K305 alla oli **tiilirakenteita**. Kaivausalueen keskivaiheilta (vielä tiililattian kohdalta) tuli **R308**, pituus 120 cm ja leveys 28 cm (korkeus 3.02-3.05). Se oli koillis-lounaissuuntainen tiilimuuraus, jossa oli tiiliä sidetiilinä kolmessa kerroksessa päällekkäin (kartta X). Alin kerros oli laastipohjainen korkeudella 2.83. Pohjalla ei ollut peruskiviä tai puita, vaan muuri oli tehty harmaan saven (K352) päälle korkeudelle 2.75-2.77. Rakenne oli alkuperäisellä paikallaan, tiilten välissä oli muurauslaasti ja päistään muuri liittyi kiinni muihin rakenteisiin (mukulakiveykset R325 ja R339 sekä tiililattia R309). Koillispäädystä alaosan tiilissä oli selkeä viisto pääty, johon lomittain meni kiinni kiveys R325. Ylin tiilitaso liittyi päistään puolestaan luoteispuolella isompaan tiilirakenteeseen R309. Väliin jäi keskelle kapea täyttömaa-alue. Aivan muurin kaakkoispuolella oli pyöreähkö kuoppamainen kohta, jossa oli hiekkaista täytemaata ja tiilimurskaa K320.

R308:n luoteispuolella oli kolme tasaista **isoa kiveä** R310, jotka oli asetettu paikalle täytteeksi kahden tiililattian (R302, R309) väliseen tilaan korkeudelle 2.89-3.01. Kivien halkaisija oli noin 40 cm, korkeus 25 cm.

R 309 tiilirakenne liittyi suoraan kellarin lounaisseinään. Rakenteen näkyvässä oleva osa oli kooltaan 2,05 m x 0,90 m (jatkuu luoteisprofiilissa lattialaatoituksen alle). Siinä oli tiiliä porrasmaisesti kuudessa tasossa (kartta 11). Ylimmän osan korkeus oli 3.15 aivan lounaisseinän juurella, josta rakenne laskee portaittain alimmalle tasanteelle korkeudelle 2.75-2.82. Osa ylimmistä tiilistä lounaisseinän vieressä oli huonokuntoisia vaaleita tiiliä. Rakenne liittyi yläosastaan lounaisseinän tiilirakenteeseen ja osin alta kulmassa tulleisiin peruskiviin, välissä oli laastia ja kiviä. Rakenteen alin taso (6:s tiilitaso) oli lattiamainen, tiilet kooltaan 15 cm x 30 cm, ja tämän alla olivat 20-30 cm korkeat peruskivet R363 joiden pinta oli korkeudella 2.60-2.70. Niiden alla ei ollut pohjahirsiä. Peruskivien alta erottui vielä puulastu-kaarnakerros K345 korkeudella 2.30-2.50, jonka alla oli likainen pohjasavi K377 korkeudella 2.35-2.55 kerroksen laskiessa kohti lounasta. Sama kaarnakerros K345 ulottui lounaisseinän peruskiviin saakka.

Eteläosan ylimmät kerrokset

Kaivausalueen eteläkulmassa K305:n (korkeudella 3.00-3.04) alla oli vaalea kellertävä **hiekk**a K312, jonka seassa oli nokiläikkiä, hiiltä ja pieniä tiilenpaloja. Kerros paksuuntui lounaisseinää kohti, seinän alla sen paksuus oli 15-20 cm korkeudella.

Hiekan K312 alta kaivettiin esiin ilmeistä lattiaa ollut **kaareva tiilitaso** R314 (kartta 11) korkeudella 2.89-3.01 kerroksen kallistuessa lounaisseinän alle. Tiiliä oli harvakseltaan yhtenä kerroksena, väleissä ei ollut laastia. Tiilet olivat huonokuntoisia, suurimmat kooltaan 8 cm x 14 cm.

Useimpien tiilien pinta oli nokinen; taso oli todennäköisesti palanut. Se katkesi koillisessa noin 3,00 m mpy täytemaahan K320 ja nousi samassa kohdassa myös jo lähelle betonilattian alapintaa. Tiilet laskivat selvästi lounaisseinään päin ja menivät sen reunan alle seinän peruskiviin R385 saakka. Rakenne jatkui kaakossa profiiliin. Tiilitason alla oli tummaa hiekkaa K337, jonka seassa oli vielä tiilenpaloja ja hiiltä.

Itäkulmassa K305:n alta tuli **tumma hiekka** K313, seassa paikoin nokiläikkiä, laastinpaloja ja vaaleaa hiekkaa. Tämän alapuolella oli **tummaa savensekaista soraa** K318, jota tuli myös kaivausalueen kaakkoispäädystä pois kaivetun betonikourun alta. Kerroksessa oli paikoin savea 1-2 cm paksuina laikkuina.

Mukulakivilattia

Itäkulmasta K313:n alta tuli myös **kiveystä** R315. Se muodostui pienistä tasaisista mukulakivistä (halkaisija 5-7 cm). Myöhemmin tuli kaivausalueelta esiin lisää samanlaista, toisiinsa yhtenäisesti liittyvää kiveystä: R 317 (kaakkoisprofiilin vierestä), R325 (tiilirakenne R308:sta koilliseen), R339 (tiilitaso R314:n alta) ja R354 (edellisestä luoteeseen). Kartta 12.

Betonikouru sähköjohtojen kohdalla oli selvästi rikkonut kiveystä, samoin kuoppamaiset täytemaat K320 ja K336. Kiveys nousi eteläkulmassa betonilattian tasalle saakka noin 1 m tiiliseinästä koilliseen. Parhaiten mukulakiveys oli säilynyt lounaassa (R339), jossa se jatkui aivan seinän peruskiviin saakka. Eteläkulmassa samalla tasolla oli iso laattakivi, joka kallistui kiveyksen tapaan lounaaseen seinän alle. Koillisessa ollut kiveys R325 kallistui alaspäin kohti pilaria. Kiveykset olivat samalla tasolla tiilirakenteen R308 kanssa.

Kivien väleissä ja alla oli ohut kerros **vaaleaa hiekkaa** (K326, K340, K355). Kerros oli 5 cm paksu, lounaisseinän alla 10 cm, ja sisälsi paikoin nokimaata.

Täytemaakuoppa

Alueen keskellä oli pyöreähkö alue (halkaisija 70-90 cm) yhä hiekkaista täytemaata K304, joka muuttui syvemmällä **tiilimurskaksi** K320 (kartta 12, 13, 14 ja 15). Hiekan ja laastinpalasien seassa oli kokonaisiaakin, hyväkuntoisia tiiliä. Tiilimurskan alapuolelta tuli savensekaista hiekkaa K365, jossa oli enää niukasti tiilen- ja laastinpaloja sekä pieniä puunpalasia. Paikassa oli selvästi ympäröivää tasoa myöhempi kuoppa, joka syvemmällä muuttui selvemmin säännöllisen pyöreäksi. Reunoilla ei ollut rakenteita. Vielä syvältä löytyi lasipullon palasia. Ylempää löytyneet tiilet ovat mahdollisesti peräisin aivan vierestä tiilirakenteista R308 ja R309, joista on ehkä purettu pois seinää ylemmän tiililattian R302 tieltä. Yksi isompi tiili-laastikappale oli myös irrallisena kuopan

ulkopuolella mukulakiveyksen R 315 joukossa.

Kaakkoisprofiilin tiilet

Rakenne R342 (kartta 16) ulottui lounaisseinän läheltä korkeudelta 2.72-2.75 1,80 m:n matkalla koilliseen, jossa tiilet nousivat betonilattian pohjatasolle n. 2,90 m mpy. Profiilissa tiiliä oli rinnakkain kahdessa rykelmässä; tiiltien välissä näkyi laastia. Tiilet ovat ilmeisesti lattiaa, joka jatkuu kaakossa betonin alle. Betonikouru on todennäköisesti rikkonut lattiaa. Samalta korkeudelta tuli tiiliä ja kiviä myös tästä luoteeseen, mutta siellä niitä oli harvakseltaan ja tiilet olivat irrallisia. Taso päättyy lounaisseinän kohdalla, ylemmistä kerroksista poiketen se ei mene seinän alle. Tiilien päättymiskohdan tienoilla on seinän reunan alapuolella pitkittäin puu R346:1 (savikerroksessa K344).

Harmaa täyttösavi ja sen alapuoliset kerrokset

Vaalean hiekan (K340 ym.) alla oli 10-15 cm paksu kerros **harmaata savea** (K324, K327, K334, K344, K352, K357) korkeudella 2.50-2.88 kerroksen laskiessa kohti lounasta. Kerroksessa oli ensin ohuempi savi, sitten 1cm ohut tumma multavana ja sen alla taas paksumpi harmaa savi. Kaakkoispäädyssä kerros oli ohuempi (siellä lähes betonin tasalla), mutta paksuuntui luoteeseen tiilirakenteisiin päin ja meni niihin kiinni.

Kaakkoispäädyssä harmaassa savessa oli **palokerrosta** K328 ja K343 (kartta 16). Pinnassa oli ohut musta noki, sitten 2 cm:n valkoiseksi palanut kerros ja alimpana ohut nokivana. Palokerros kulki aivan kaakkoisprofiilista esiin tulleiden tiilien R342 alapuolella, noin 2,70 m mpy. Kerros nousi kaakossa betonilattian pohjan tasalle kaakkoisprofiilin puolivälissä.

Harmaan saven (K324 ym.) alapuolella oli laaja ruskea **puulastukerros** K330 (kartta 16.17 ja 18) korkeudella 2.45-2.82 kerroksen laskiessa kohti lounasta. Kerros jatkui lounaassa tiilitaso R314:n alapuolelle (siellä K345) ja pohjoisessa aivan pilariin saakka (K356). Kerros oli tummanruskea ja multapitoinen, seassa puulastuja. Paksuimmillaan kerros oli itäkulmassa ja kaakkoispäädyssä yli 10 cm. Siellä oli seassa myös eniten puunpalasia ja eläinten luita sekä samassa kerroksessa iso puu R333:1. Kerros oheni puusta luoteeseen, mutta meni tiilirakenteisiin saakka.

Puut

Puu R333:1 oli 35 cm leveä pohjois-eteläsuuntainen puu, viistossa kellarin seinälinjoihin nähden (kartta 13) korkeudella 2.45-2.67. Koillisessa se oli katkennut täyttemaahan K336 ja myös kaivausalueen keskellä ollut kuoppa K320 oli tuhonnut sitä. Eteläkulmassa puu jatkui profiiliin. Siellä se oli selvästi kaarnapintainen ja 15 cm paksu tukkimainen puu, mutta koillisessa puu oli

ohutta (2-3 cm) ja pehmeää. R333:2 oli todennäköisesti saman puun katkelma, kooltaan 25 cm x 30 cm.

R333:n yhteydessä tuli esiin muitakin **puunkatkelmia**; eteläkulmassa R333:1:n päällä oli poikittain ohut puu R348 ja sen lähellä puolestaan puun alla poikittain pyöreä puu R373. Samoin aivan itäkulmassa R333:1:tä alempana oli savessa poikittain kaksi kapeaa puuta R362:1-2. Kaakkoisprofiilin keskivaiheilla oli alapuolella pystypuu R369.

Alimmat kulttuurikerrokset

Puulastukerroksen (K330, K356) alla oli vaalea, pinnaltaan laikukas **hieno hiekka** K335 (kartta X). Noin 5 cm paksu kerros ulottui laajalle, mutta kapeni lounaisseinää kohti epäselvemmäksi. Kerroksessa oli koillisessa muutamia vierekkäisiä **kiviä ja tiiliä** R359. Osa näistä sijaitsi puu R333:1:n alapuolella. Rakenne oli tasainen, mutta väljästi aseteltu. Tiilet eivät olleet kokonaisia. Rakenne sijoittui täytemaakuoppien K336 ja K320 väliin, samalla myös puun R333:1 sekä tiilirakenteen R308 väliin (tosin viime mainittuja alemmalla tasolla).

Samassa syvyydessä vaalean hiekan K335 kanssa oli koillispäädyssä **täytemaa** K336. Se oli alaltaan noin 90 cm x 40 cm, pyöreähkö ja kuoppamainen. Täytemaa oli tummaa savensekaista hiekkaa sekä laastinpaloja ja kiviä. Kerros ulottui n. 2,60 m mpy saakka.

Vaalean hiekan K335 alapuolelta tuli **harmaata savea**, jonka seassa oli vielä jonkin verran puulastuja (K360, K367). Tämän alta tuli puhtaampi, vielä puunjänteitä ja juuria sisältänyt savikerros (K361, K368) ennen sinistä pohjasavea. Kerrokset laskivat ja tulivat kosteammiksi lounaisseinää kohti. Myös puulöytöjä tuli sieltä enemmän ja puut olivat paremmassa kunnossa.

Puulastukerros K345 oli savensekainen ja muuttui syvemällä lounaispäädyssä yhä kosteammaksi. Kerros sisälsi puulastuja, puunpaloja, kaarnaa ja tuohenpaloja; maa oli multapitoista. Alempaa tuli varsinainen **kaarnakerros** K349 ja K358 (kartta 17, 18), jossa oli tiiviisti kaarnaa, puunkatkelmia ja paikoin sinistä savea. Useimmat kaarnakerroksessa sijainneet puunkappaleet (R346:3-5, R350:1-2, myös ison puun R333:1 jatko) eivät muodostaneet selviä rakenteita. Puut olivat kaarnapintaisia ja kooltaan erilaisia. Samalla tasolla oli runsaasti kaarnan palasia. Rinnakkaiset puut R346:1-2 sen sijaan olivat veistettyjä ja selvästi lounaisseinän suuntaisia; puut kulkivat aivan nykyisen tiiliseinän ulkoreunan kohdalla.

Lounaispäädyssä kaarnakerroksen alla oli savensekainen **hiekka** K366 (lounaisseinän alla K366B). Kerroksessa oli kosteaa tummaa hiekkaa, seassa paikoin kiviä, puunjuuria, kaarnaa ja puunpaloja. Kerros paksuuntui ja lasi lounaisseinän alle, jossa se oli paksuimmillaan noin 30 cm. Hiekan

pinnalla oli nykyisen lounaisseinän alapuolella 10-15 cm paksu tiivis **sininen savi** K377, alempana kosteaa hiekkaa K366 B ja pohjalla taas harmaansinistä kovempaa savea.

Hiekka K366 oli viimeinen löytökerros. Kerroksessa oli vielä muutamia puita, esim. lounaisseinän alla pitkittäin kapea pyöreä puu R372. Muutamat pohjasaven pinnalla sijainneet puut olivat selvästi hiiltyneitä. Pohjasaven pinta oli lounaisseinän alla 1,90 m mpy ja kaivausalueen koillispuolella noin 2,50 m mpy. Hiekan alla oli ensin sekoittunut savi ja sitten luontaiseksi saveksi vaihtunut pohjasavikerros.

Lounaisseinän alapuoliset kerrokset

Ensi vaiheessa dokumentoitiin rakenteet ja kerrokset tiiliseinän linjassa ja sen jälkeen kaivausta jatkettiin seinän alle n. 30-40 cm kunnes tavoitettiin taaempaan oleva luonnokivistä kerroksittain muurattu seinä (R385), joka ulottui korkeudelle +2.35-2.40. Se voitiin havaita aina korkeudelle +3.30 jonka jälkeen seinä jatkui ylöspäin eteenrakennetun tiiliseinän takana. Kyseessä oli siis selvästi rakennuksen vanhempi kiviseinä, jota vasten on myöhemmässä vaiheessa tehty kellarin nykyinen tiilinen lounaisseinä. Sama vanhempi seinää vasten tehty revetointimuuraus on havaittavissa myös kellarin muissa osissa. (Kartta nro 17)

Seinän alla oli kaikkiaan 8-9 kpl kasaan painuneita lautoja (R378) korkeudella +2.30-2.35. Niitä ei voinut pitää kiviseinän hirsinarinana vaan ne olivat selvästikin vanhemman puurakennuksen rakenteita – ehkä lattialautoja tai vastaavia. Puut olivat puulastu- ja kaarnakerroksessa joka voi olla samaa kerrosta kuin muualta kaivausalueelta esiin saatu puulastukerros (K330, K356, K345, K349, K358) joka oli kaivausalueen itäosassa korkeudella +2.80-2.85. Puutasen alla oli kerros lähes sekoittumatonta savea (K377) ja siinä muutamia lounaisseinän suuntaisia puita sekä seinään poikittain tulevia isompia puita korkeudella +2.20-2.30. Savikerroksen alla oli tummaksi värjäätynyt hiekkakerros (K366B) jonka pinta oli korkeudella +2.10-2.15 ja pohja +1.85 ja alimpana luoteisnurkassa korkeudella + 1.65-1.68. Kerros sisälsi melko paljon löytöjä, esimerkiksi hihnäkengän osat ajoittuvat 1300-luvulle. Alueella pohjasavi oli hiekan alla. (Kartta nro 17)

5.4. Alue 4 (kellari K94:7)

Kaivausalue sijaitsi kellarin länsinurkassa. Koko huoneen pinta-ala oli noin 50 m². Huoneessa oli kiviperustan päälle rakennetut tiiliseinät, jotka ulottuivat noin 4 metrin korkeuteen. Seinissä oli kaariholvauksia. Katto oli tuhoutunut. Kellarissa oli kivilattia.

Kaariholvaukset ja kellarin suuri koko korostavat rakennuksen merkitystä. Keskiajalla paikalla on

saattanut olla kirkollinen tai hallinnollinen talo, mahdollisesti Turun toinen raatihuone tai tarinoiden mainitsema 1400-luvun nunnaluostari. Nykyisin kellarissa toimii Pyhän Annan kappeli.

Kaivausalue länsinurkassa oli alaltaan 2 m x 1 m. Se ulottui nurkasta lounaisseinän umpeen muuratun oviaukon puolivälin tienoille. Luoteisseinän vierellä, lattiakiveyksen pinnalla, kulki 1990-luvulla asennettu putki, joka nousi länsinurkkaa pitkin ylös. Luoteisseinä oli kallistunut ulospäin; lisäksi lounaisseinän tiilet olivat länsinurkassa pullistuneet sisäänpäin.

Huoneessa oli **lattiakiveys** R401 (kartta 19, 20). Kaivauspaikan kohdasta suurin osa oli kuitenkin kivetöntä ja pinnalla oli vaaleanruskeaa hiekkaa K402. Kiveystä oli kaivannon kaakkoispäädyssä ja lounaisseinän vieressä sekä eniten luoteessa. Kivet olivat pääasiassa pieniä mukulakiviä, mutta suurimmat kivet kooltaan noin 20 cm x 20 cm. Kiveys laski luoteisseinään päin ja oli siellä 2,40 m mpy korkeudella, kaakkoispäädyssä noin 2,60 m mpy.

Kivien alla ja välialueilla oli **vaaleanruskeaa hiekkaa** K402 b, paikoitellen kivien väleissä oli tummempaa ja savensekaista hiekkaa K402 a (kartat 19, 20). Kaivannon itäkulmassa hiekkaa ei ollut juuri lainkaan (1-2 cm) vaan sieltä tuli jo lähes pinnalta vaaleanharmaa savi K404. Muualla hiekka paksuuntui ja laski selvästi molempia seiniä kohti. Aivan seinien vierustoilla hiekkaa oli yli 30 cm, ulottuen luoteisseinän vieressä 1,85 m mpy korkeudelle. Kerros meni seiniin kiinni ja painui syvälle arinahirsien pinnan tienoille.

Hiekan sisällä oli seinien vierustalla **alempi kivikerros** R403 (kartta 19, 20). Osa kivistä sijaitsi suoraan lattiakiveyksen R401 alla, osa taas oli pelkän hiekan alla. Ilmeisesti alemmalla kivikerralla ja paksummalla hiekalla oli tasattu seinien vierustoja. R403:n kivet sijaitsivat vain noin 20 cm leveällä kaistalla seinien vierellä; lounaisseinän kohdalla ne menivät suoraan kiinni seinään. Kivet olivat suurehkoja, halkaisijaltaan 15-20 cm. Kiveyksen pinta oli kaakkoispäädyssä 2,45 ja luoteispäädyssä 2,25 m mpy korkeudella.

Kaakkoispäässä esiin tuli jo melkein pinnalla **vaaleanharmaa savi** K404. Se oli sekoittunutta, seassa pieniä puun- ja tiilenpalasia. Harmaan saven kerros oli paksuimmillaan 20 cm ja muuttui syvemmällä siniseksi pohjasaveksi.

Savi K404:n sisällä kaakkoispäädyssä oli korkeudella 2,40 m mpy pyöreähkö **tumma läikkä** R405, halkaisijaltaan 20 cm. Se vaikutti vanhalta paalunjäljeltä ja erottui selkeästi savesta. Kohdassa oli tummaa multaista maata, seassa pieniä tiilenpalasia. Läikän paksuus oli vain 5 cm, reunat olivat alaspäin suorat.

Koillisprofiilissa erottui noin 20 cm:n päässä luoteisseinästä ohutta (alle 1 cm paksua)

puunjäännettä R406 (kartta 19). Puuta näkyi profiilissa 45 cm:n matkalla ja se tuli kaivannon puolelle vain muutaman cm:n. Puun pääty oli rikkonainen ja epätasainen. Puu saattaa olla jäänteinä kourusta, joka oli hiekan K402 pohjalla ja kallistui selvästi maakerrosten tapaan luoteeseen. Rakenne ei mennyt kiinni kumpaankaan seinään.

Lähellä länsinurkkaa tuli jo hiekasta näkyviin pyöreä **pystypuu** R407 (kartta 19). Sen halkaisija oli 10 cm ja pituus noin 50 cm. Puu oli viistossa ja ulottui pohjasaveen saakka. Se ei ollut kiinni missään rakenteissa. Puun alaosa oli kiilamainen, teroitettu ja hiiltynyt. Pinnan korkeus oli 2,20 m mpy.

Kaivannon paksuin ja eniten löytöjä sisältänyt kerros oli **mullansekainen savi** K408. Kerros ulottui muualle paitsi itäkulmaan (missä oli vaalea savi K404). Maa oli tummaa, melko kuohkeaa ja kosteaa. Paikoitellen seassa oli sinertäviä savilaikkuja. Kerroksessa oli myös pieniä puulastuja, samoin puunjuuria. K408 ulottui seiniin saakka ja meni myös arinahirsien alapuolelle n. 5 cm. Kerroksen alla oli puhdas sininen pohjasavi.

Pohjasaven yläpuolella oli lounaisseinän vieressä, oviaukon kohdalla, pehmeitä n. 5 cm leveitä seinänsuuntaisia **puunkatkelmia** R409:1-2 (kartta 19, 20). Puut oli sijoitettu viistosti lähelle seinää; ne olivat todennäköisesti kourun katkelmia. Niiden koillispuolella oli savea, mutta puiden ja seinän peruskivien välissä sen sijaan syvälle ulottuvaa vaaleanuskeaa hiekkaa. Arinahirsi R416 oli aivan puiden alapuolella. Kouruun liittyivät mahdollisesti myös kaksi kapeaa, teräväkärkistä pystypuuta R414-415.

Myös luoteisseinän vieressä oli viistosti samankaltaisia **puun katkelmia** R418:1-2 (kartta 19, 20), ilmeistä kourua. Nämä sijaitsivat samalla tasolla 2,00 – 2,10 m mpy edellisten kanssa. Puut oli asetettu vinosti seinää vasten, aivan kiinni luoteisseinään. Puiden korkeus oli noin 5 cm ja paksuus alle 2 cm.

Seinien tiilitason alapinta oli noin 2,80 m mpy korkeudella. Tästä alaspäin oli seinissä isoista lohkokivistä tehty kiviperustus (R417, R419). Kivien alta tuli esiin hirsiarina.

Lounaisseinän arinahirsi R416 oli epätasaisempi (kartta 20); kaakossa se oli vain 10 cm korkea, luoteessa 15 cm. Hirren pinta oli veistetty ja monessa kohdassa näkyi pieniä koloja. Paikoitellen hirren ja yläpuolella olevien suurten peruskivien välissä oli pienempiä kiviä. Hirsi laski luoteeseen 2 m:n matkalla n. 15 cm.

Lounaisseinän hirsi oli salvottu pitemmän **luoteisseinän hirren** R420 päälle. Viime mainittu oli parempikuntoinen, tasaisempi ja paksumpi, korkeudeltaan 20 cm (kartta 20). Hirren pinta oli 1,85 m

mpy. Puun ja isojen peruskivien väleissä oli täälläkin paikoin pieniä kiviä ja laastia. Kummankin hirren pinta oli tummanruskea ja vaikutti pehmeältä. Hirsien yläpuolelta ja alta tihkui jatkuvasti vettä.

Arinahirsien alla oli poikittain, hieman viistosti, noin 5 cm paksuja **pyöreitä puita** R410-412, 421-427 (kartta 19 ja 20). Puut oli laitettu pohjasaven ja hirsien väliin 10-15 cm:n välimatkoin. Niiden päät tulivat seinästä ulospäin 10-30 cm ja nousivat muutaman cm:n hirsien pohjaa korkeammalle. Yksi leveämpi puu (R423) oli asetettu länsinurkkaan kulmaan kummankin hirren alle. Lounaisseinässä sen ja hirren R416 välissä näkyi lisäksi kapeaa puulastua; samoin myös viereisen R422-puun päällä.

Pohjasavi tuli luoteispäässä arinahirsien ja pyöreiden puiden alla 1,60 m mpy syvyydessä, lounaisseinän kohdalla 1,85 – 1,60 m mpy.

6. Esinelöydöt

6.1. Alue 1 (kellari 93:2)

Alueen 1 esinelöydöt luettelointiin numeroille KM 2005009:1-96 ja :363-372. Alueelta tuli rautanauvoja tai niiden katkelmia noin 21 kappaletta ja yksi rautaveitsen terän katkelma. Keramiikasta eniten löytyi kivisavikeramiikka-astioiden paloja yhteensä noin 119 g, punasavikeramiikkaa noin 13 g ja fajanssia noin 1 g. Kattotiilen katkelmia oli yhteensä noin 614 g. Lasiesineiden paloja löytyi 405 g, josta suurin osa on pullolasia, ja tasolasia noin 2 g. Nahkalöytöjä tuli runsaasti erityisesti aivan alimmista kerroksista: leikkuujätettä noin 205 kpl ja nahkaesineiden katkelmia noin 46 kpl. Muita löytöjä olivat piin pala ja 4 kpl kimpiastian kimppejä. Kuonaa oli noin 109 g ja eläinten luita löytyi noin 4,8 kg.

Lattiakiveyksen alapuolisesta täytemaasta (K2, K5, K17) tuli lähinnä taso- ja pullolasia sekä rautanauvoja. Lisäksi löytyi punasavi-, kivisavi- ja fajanssiastioiden paloja sekä kaksi liitupiipun katkelmaa. Täytemaahiekan seassa oli myös karhun kynsi (:88).

Puulastukerroksista (K6-7, K19-20) löytyi useita nahanpaloja, lähinnä leikkuujätettä. Joukossa oli myös mahdollinen paulakengän päällysnahan katkelma (:28). Paulakenkä on varhaisin keskiajan jalkineityyppi. Turussa paulakenkiä on löydetty kaupungin vanhimmista kulttuurikerroksista.(Harjula & Jokela 2003, 258.) Kerroksissa oli lisäksi kivisaviastioiden palasia (:25-26) (Siegburgin keramiikkaa) ja muutama kimpiastian kimppejä.

Hiekkakerroksesta aivan luoteisseinän vierestä (K8) löytyi nypkykoristeisen lasiastian paloja (:48).

Ne kuuluvat ilmeisesti böömiläispikariin, joka ajoittuu 1300-luvun lopusta 1400-luvun alkuun.

Alempaa savensekaisesta puulastu ja kaarnakerroksesta (K12) löytyi lisää nahkaa. Yksi nahanpaloista oli hihnakengän takaosa (:50), joka on toinen varhainen jalkinetyyppi ja voidaan ajoittaa selvästi keskiajalle.

Pieniä nahankaistaleita, leikkuujätettä, tuli edelleen harmaasta savesta (K14, K21), joka oli viimeinen löytökerros. Samasta kerroksesta tuli vielä yksi kivisaviastian pala (:53).

Muita kaivausalueelta saatuja löytöjä olivat eläinten luut, pii ja kuonanpalat. Lisäksi löytyi pähkinänkuoria.

6.2. Alue 2 (kellari K94:6)

Kellariin oli ajettu ilmeisesti vasta 1920-luvulla hiekkaista täytemaata. Täytemaassa oli moderneja löytöjä: pullo- ja tasolasin palasia, nauvoja, pari saranarautaa ja muita raudanpaloja. Samanlaisia moderneja löytöjä tuli myös kellarin koillispuolen pintamaasta. Löytöjä ei otettu talteen.

6.3. Alue 3 (kellari K93:1)

Esinelöydöt luetteloitiin KM 2005009:97-229. Tutkitulta alueelta tuli löytöjä varsin runsaasti. Erilaisia metalliesineitä ja niiden katkelmia oli kymmenkunta ja rautanauvoja ja -vartaita oli noin 101 kappaletta. Keramiikkalöyöistä eniten oli fajanssia yhteensä 382 g, punasaviastioita noin 129 g, kivisavikeramiikkaa noin 27 g ja yksi mustasavikeramiikan pala, noin 16 g. Lasiastioiden paloja oli noin 315 g, josta suurin osa oli pullolasia. Tasolasia löytyi noin 6g. Nahkaesineen katkelmia löytyi noin 80 kpl ja leikkuujätettä ainoastaan noin 4 kpl. Piitä löytyi paljon, noin 76 kpl. Kuonaa oli noin 188 g ja eläinten luita melkein 9 kg.

Tiililattian alapuolisista täytemaakerroksista (K304, K305) löytyi varsinkin rautanauvoja sekä taso- ja pullolasin palasia. Erikoisin löytö oli K304:stä tiilipilarin lähettyviltä tullut lasipikarin pohja (:98), joka on römerin tai berkemeyerin osa 1500-1600-luvuilta. Täyttömaassa oli lisäksi fajanssi- ja punasaviastioiden palasia.

Edellisiä alempaa etelä- ja itäkulmausten hiekkakerroksista (K312, K313) löytyi rautanauvoja sekä punasavi- ja fajanssiastioiden paloja. Myös eteläkulmauksesta esiin tulleen kaarevan tiilitason (R314) alta tummasta hiekasta (K337) tuli punasaviastian palasia (:160-161).

Kaivausaluetta peitti monessa kohdassa mukulakiveys, jonka alapuolisesta vaaleasta hiekasta

(K340, K326, K355) löytöjä tuli niukasti: fajanssiastian paloja ja raudanpala.

Hiekkakerrosten alta tullut ensimmäinen savikerros, harmaa savi (K324, K327, K334, K344, K352, K357) oli samoin niukkalöytöinen. Se sisälsi vain muutamia rautanauvoja ja raudanpaloja, fajanssiastian palasia sekä liitupiipun katkelman.

Saven alapuolella ollut puulastukerros (K330, K345, K356) oli vähälöytöinen: yksi kivisaviastian pala K330:sta (:151) ja rautanauva K356:sta. K345:stä tuli kuitenkin nahkalöytö, sivunauhakengän katkelmia (:170) 1400-luvulta.

Puulastukerrosten alapuolella oli vaalea hiekka (K335, K335B), josta tuli ainoastaan piinpaloja, ei lainkaan esinelöytöjä. Hiekan alla oli tästä alemmaksi vain savikerroksia, joista ylemmissä oli vielä puulastuja seassa. Löytöjä tuli niukasti.

Kaivausalueen lounaispäädyssä oli löydöttömän kaarnakerroksen K349 alla tumma hiekka K366, josta löytyi rautanauvoja ja kivisaviastian paloja (:194, 203) sekä nahkaa. Löytöihin kuului myös lapsen hihnakengän osia (:195) 1300-luvulta ja niistä lounaaseen aivan seinän alta K366B:stä miekan huotran katkelma (:204) ja sivunauhakengän osia (:205). Miekan huotra oli tehty raakaparkitusta nahasta ja sen pinnalla on mahdollisesti pakotus- ja stanssauskoristelua. Sivunauhakenkä on melkein kokonainen, mutta se oli hajonnut 12 erilliseen osaan. Kengän sisäsyryjällä on ollut ainakin kaksi nauhanreikäparia. Kengästä on säilyneenä myös vahvike, jossa on ollut ainakin neljä nauhanreikäparia. Kengän yhteydestä löytyi mahdollisesti kenkään kuulunut nahkahihnan katkelma. Kerrokset olivat viimeisiä löytökerroksia, aivan pohjasaven päällä.

Kaivausalueen keskivaiheilla oli täytemaakuoppa (K320, K365), josta löytyi punasavi- ja fajanssiastioiden paloja, raudanpaloja sekä lasipullon osia (:140, 189). Pullossa oli tekstit ”HERMES” ja ”PARIS”; pullo liittyy ilmeisesti Auran kylpylään 1800-luvulla. Lisäksi kaivausalueelta löytyi eläinten luita, piitä ja kuonanpaloja sekä pähkinänkuoria.

6.4. Alue 4 (kellari 94:7)

Esinelöydöt luetteloiitiin KM 2005009:230-273. Rautanauvoja ja –vartaiden katkelmia löytyi noin 14 kpl. Kivisavikeramiikkaa löytyi yhteensä noin 73 g ja punasaviastian paloja noin 6 g. Myös kaakelin paloja löytyi noin 22 g. Lasia löytyi vähän: astian paloja noin 6 g ja tasolasia noin 1 g. Nahkaesineiden katkelmia löytyi noin 59 kpl ja leikkuujätettä 9 kpl. Tutkitulta alueelta löytyi myös yksi luuneula. Kuonaa löytyi 912 g ja eläinten luita noin 150 g.

Kellarin lattiakiveyksen (R401) väleissä ja alapuolella ollut vaaleanruskea hiekka K402 sisälsi vain

muutaman lasinpalan. Myös kaakkoispäädyn harmaa savi K404 oli niukkalöytöinen: pari rautanaulaa, kolme palaa kivisavikeramiikkaa (:233-234) ja yksi nahanpala.

Kaivannon luoteispään mullansekainen savi K408 oli runsaslöytöisempi. Rautanaulojen ja rautavartaisten lisäksi löytöihin kuului lenkeistä punottu messinkiketju (:238) sekä kuparinvärinen metallisuikale (:241). Keramiikanpaloista 11 oli kivisavea (:243-248) ja yksi aivan luoteisseinän vierestä löydetty punasavea (:249). Suurin osa kivisavikeramiikan paloista on Siegburgin keramiikkaa. Nahanpaloja tuli kaikkiaan 68 kpl (:250-269), joukossa mahdollisia kengän pohjaosia. Lisäksi kerroksesta löytyi kaksi kimpiastian palaa (:270) ja ehjä luuneula (:271), ilmeisesti kinnasneula. Edellisten lisäksi kaivannosta löytyi eläinten luita, kuonanpaloja ja pähkinänkuoria.

7. Yhteenveto

Alue 1 (kellari K93:2)

Alueella 1 alimpana kerroksena oli luontainen savi joka kaivettiin esiin ensin sekoittuneena savikerroksena, johon oli käytön aikana painunut erilaista sekoiteainesta ja sen alta luontaisena savikerroksena. Savi laski selvästi kohti luodetta (ja aurajokea) ja osin myös kohti lounaisseinää. Tutkimusalueen keskellä pohjasavi on korkeudella +2.20-2.25 ja likainen sekoittunut savikerros K14 korkeudella +2.60-2.65. Luoteisseinän alla pohjasavi oli korkeudella +1.60 ja likainen savi +1.67-1.70. Lounaisseinän alla pohjasavi oli eteläpäässä korkeudella +2.20 ja laski voimakkaasti kohti luodetta korkeudelle +1.60. Likainen savi oli vastaavasti korkeudella +2.40 ja laski korkeudelle +1.65.

Alimmat löydöt tulivat savikerroksesta (K14), jossa oli nahanpaloja ja yksi kivisaviastian pala. Tätä ylempänä oli kostea savinen kerros (K12), jossa oli kaarnaa ja puunjuuria ja muutamia hirsii ja puita. Kerroksen K14 tavoin K12 ulottui aivan hirsiarinaan saakka, osin sen allekin. Kerrokset ovat myös hirttä vasten olleen kourulankun alapuolella. Perustuksia vanhempiin jäänteisiin viittaa lisäksi kaakossa K12:ssa olleen puun R3 ajoitus: kaatoaika vuosien 1321-1325 välillä. Kerros K12 rajautui kaakossa puuhun R3 korkeudella +2.00-2.20 ja laski siitä luoteisseinän alle korkeudelle + 1.72-1.80. K12 rajoittui lounaisseinän portaikon alla olevien kahden päällekkäisen puun väliin korkeudella +1.80-1.90. Alempi puista (R9) korkeudella +1,80 ulottui myös luoteisseinän alle korkeudella +1.65.

Savikerroksen päällä oli muurattujen seinien hirsiarina, josta saatiin esiin seinien suuntaiset vaakahirret. Suurikokoiset pyöreiksi jätetyt hirret oli salvottu länsikulmassa yhteen. Arinan yläpinta

on korkeudella +1.95 ja alapinta on korkeudella +1.65. Puunäytteistä saatiin kellarin rakentamisajalle melko tarkka ajoitus 1390-luvun alkuun. Luoteisseinän puu oli kaadettu talvella 1390-1391 ja sitä vasten ollut kourulankku ajoittui samoihin aikoihin. Lounaisseinän puun kaatoajankohta oli aikavälillä 1390-1410. Hirsiarinan päältä +1.95-2.00 alkaa suoraan tasapintainen luonnonkivimuuraus, jossa kivien pinnan valintaan on kiinnitetty selvästi huomiota.

Pohjahirsien yläosan tasolla ja yläpuolella oli keskiaikainen puulastukerros korkeudella + 2.65 (kaakossa) ja +2.15 luoteismuurin edustalla (K6-7), joiden seassa oli sekaisin puunpaloja ja tuohta. Löytöihin kuului varsinkin nahanpaloja ja myös kisivaviastioiden palasia. Lastukerroksien väleissä ja sisällä oli savilinssejä ja alla oli paikoin vaalea hiekka (K10) korkeudella +2.15-1.95 laskien kohti luodetta.

Puulastukerrokset oli myöhemmin peitetty tiiviillä soralla (K4), jonka pinta on korkeudella +2.70-2.27 laskien kohti luodetta. Sorakerroksen tasolla oli myös luoteisseinän viereen asetettu kourumainen puu (R2) korkeudella +2.35 todennäköisesti johtamaan kellarin pintavettä. Puusta ei saatu dendrokronologista ajoitusta koska se oli niin pahoin tuhoutunut. Soran yläpuolella oli hiekkaista täytemaata korkeudella +2.75-2.55. Sen seassa läsinurkassa oli kahdella eri tasolla jäänteitä kellarin laattakiveystä (R1, R5). Ylimpänä koko kaivausalueen pinnalla oli 1700-1800-luvun mukulakivilattia. Koko kellaria kattavan kivilattian korkeus oli +2.68-2.88.

Alueen 1 osalta voidaan todeta että alueella on ollut puurakenteita johon liittyviä maakerroksia on ainakin paikoin säilyneenä alimpina kerroksina pohjasaven päällä. Puurakennuksen hirsiiä on ehkä käytetty osittain kivirakennuksen perustuksina (portaikon alla). Kivirakennuksen rakennusvaiheeseen 1390-luvulle ja osin käyttövaiheeseen liittyy puulastukerros, josta on keskiaikaista esineistöä. Kerrokset ovat painuneet kohti luodetta ja samaan painumiseen viittaa myös erityisesti kallistunut luoteisseinä. Ilmeisesti huonetilassa on ollut useita kivilattioita joita on ehkä purettu huoneen keskiosasta ja ne ovat säilyneet vain kellarin reunalla.

Tyypillisen kellarin lattian tavoin myös alueella 1 ei voitu havaita selviä käyttökerroksia rakennuksen koko käyttöajalta vaan kellaria on hyvin todennäköisesti joko pidetty suhteellisen siistinä noin 600 vuoden käytön aikana. Toinen vaihtoehto on että lattioista on kaivettu pois aika ajoin sinne kertyneet maakerrokset jolloin jäljelle ovat jääneet vain vanhimmat maakerrokset perustusten läheisyydessä ja muualla kellarin nurkissa.

Alue 2 (kellari K94:6)

Kellarin täyttömaassa oli vain moderneja löytöjä. Esiin saadussa kellarissa oli holvattu katto. Vanhojen tiiliseinien päälle oli valettu betoni, samoin lattia oli betonia..

Kellari on rakennettu todennäköisesti 1600-1700-luvuilla. Betonipinta on todennäköisesti 1800-luvun lopulta. Tähän viittaa myös se, että kellarista koilliseen yhtenäisenä jatkuneen betonilattian alapuolella kulki rautaputki. Kellari täytettiin maalla viimeistään 1920-luvulla Rettigin palatsin rakennustöissä.

Juhani Rinteen tutkimukset 1927-1928 ulottuivat lähelle tätä kellarialueita, kun nykyistä Rettigin palatsia alettiin rakentaa. Rinteen valokuvissa hänen kartoittamistaan kellareista on n:o 8 läntisin ja sijaitsee nykyisen Aboa Vetus- museon laskevan portaikon tienoilla; tämän betoniseinät yläosan taitteineen muistuttavat paljon nyt tutkittua kellarialueita (Rinteen valokuva 15, TMM).

Alueen 2 osalta voidaan todeta, että v. 2005 tutkimuksissa kellarialueista saatiin esiin sen asu noin 100 vuotta sitten. Varsinaisia kaivauksia ei alueella ole vielä aloitettu.

Alue 3 (kellari K93:1)

Kellarin betonilattian alta erottui useita maakerroksia sekä tiili- ja kivirakenteita. Kerrokset laskivat lounaaseen ja jonkin verran myös Aurajoen suuntaan luoteeseen. Lounaisseinän vieressä ja alla kerrokset painuivat selvästi syvemmälle. Alueen itäkulmassa löytökerrosten paksuus oli yhteensä alle 0,5 m (betonilattiasta alaspäin), eteläkulmassa vastaavasti yli 1 m. Osa ylemmistä kerroksista oli tuhoutunut myöhemmän betonilattian rakentamisessa. Kaivausalueella oli lisäksi myöhempiä täyttemaakuoppia (K320/365, K336).

Vanhempi lounaismuuri ja sen alla olleet kerrokset

Tutkimusalueen vanhimmat rakennusosat saatiin esiin varsinaisen kaivausalueen lounaisseinän takaa. Ensi vaiheessa dokumentoitiin rakenteet ja kerrokset tiiliseinän linjassa ja sen jälkeen kaivausta jatkettiin seinän alle n. 30-40 cm kunnes tavoitettiin taaempaan oleva luonnokivistä kerroksittain muurattu seinä (R385), joka ulottui korkeudelle +2.35-2.40. Se voitiin havaita aina korkeudelle +3.30 jonka jälkeen seinä jatkui ylöspäin eteenrakennetun tiiliseinän takana. Kyseessä oli siis selvästi rakennuksen vanhempi kiviseinä, jota vasten on myöhemmässä vaiheessa tehty kellarin nykyinen tiilinen lounaisseinä. Sama vanhempiä seinää vasten tehty revetointimuuraus on havaittavissa myös kellarin muissa osissa.

Seinän alla oli kaikkiaan 8-9 kpl kasaan painuneita lautoja (R378) korkeudella +2.30-2.35. Niitä ei voinut pitää kiviseinän hirsinarinana vaan ne olivat selvästikin vanhemman puurakennuksen

rakenteita – ehkä lattialautoja tai vastaavia. Puut olivat puulastu- ja kaarnakerroksessa joka voi olla samaa kerrosta kuin muualta kaivausalueelta esiin saatu puulastukerros (K330, K356, K345, K349, K358) joka oli kaivausalueen itäosassa korkeudella +2.80-2.85. Puutasen alla oli kerros lähes sekoittumatonta savea (K377) ja siinä muutamia lounaisseinän suuntaisia puita sekä seinään poikittain tulevia isompia puita korkeudella +2.20-2.30. Savikerroksen alla oli tummaksi värjäätynyt hiekkakerros (K366B) jonka pinta oli korkeudella +2.10-2.15 ja pohja +1.85 ja alimpana luoteisnurkassa korkeudella + 1.65-1.68. Kerros sisälsi melko paljon löytöjä, esimerkiksi hihnäkengän osat ajoittuvat 1300-luvulle. Alueella pohjasavi oli hiekan alla.

Varsinainen kaivausalue

Pohjasavi kaivausalueella laski voimakkaasti kohti länttä ja erityisesti kohti luodetta sillä itäosassa se oli korkeudella n. +2.55-2.60, keskiosassa +2.35-2.40 ja länsiosassa voimakkaasti kohti luodetta painuneena +1.80-1.68. Pohjasaven päällä oli kaivausalueen keski- ja itäosassa harmaa sekoittunut savi (K361, K368) korkeudella +2.65-2.45 kerroksen laskeutuessa kohti länttä. Kerroksen seassa oli paikoin puunpalasia ja muutamia löytöjä, lähinnä nahanpaloja ja eläinten luita. Saven päällä oli laaja, lähes löydötön kerros vaaleaa hiekkaa (K335) korkeudella +2.72-2.22 kerroksen laskiessa kohti länttä samalla kaventuen selvästi. Kerroksessa oli lähellä kaakkoispäätä harva tiili- ja kivitaso (R359).

Hiekan päällä ollut laaja puulastukerros (K330, K356) korkeudella +2.85-2.48 kerroksen laskiessa kohti länttä. Siihen kuului myös yksi pitkä puu (R333:1). Tästä puusta saatiin myös dedrokronologinen ajoitus, joka on noin 1367. Kerroksesta löytyneet sivunauhakengän katkelmat kuulunevat 1400-luvulle. Itäkulmauksessa lastukerroksen seassa oli runsaasti eläinten luita. Lounasta kohden lastukerros aleni, tuli kosteammaksi ja sisälsi enemmän kaarnaa (K345, K349, K358). Kaarnan seassa oli myös puunkappaleita. Puut eivät kuitenkaan muodostaneet varsinaista lattiarakennetta.

Lastukerroksen päällä oli paksu harmaa savi (K324 ym.) korkeudella +2.85-2.55 kerroksen painuessa loivasti kohti länttä. Tätä ylempänä oli kaivausalueen kaakkoisreunalla palokerrosta ja tiililattian reunaa (R342). Näiden yläpuolella oli puolestaan laajempaa kaivausalueella vaaleaa hiekkaa ja siihen liittyvää mukulakiveystä (R315 ym.) korkeudella +2.80-2.90. Lounaispäädyssä tämän kiveyksen yläpuolella oli vielä palanut harvahko tiilitaso (R314) korkeudella +2.95-3.00, joka sekin on mahdollista lattiaa. Kiveyksen ja tiilitason välisestä hiekasta (K337) löytyneet punasaviastian palat ajoittuvat 1500-luvun tienoille. Sekä kiveys että tiilitaso jatkuivat

lounaisseinän alta tulleeeseen muurirakenteeseen kiinni.

Alueen luoteisosasta tuli tiilirakenteita. Isompi rakenne R309 oli lattiamainen ja liittyi kiinni lounaisseinään. Sen pintaosissa oli myös vaaleita kellertäviä, ehkä 1800-luvun, uunitiiliä. Rakenteen alla oli peruskivet, jotka oli laskettu suoraan puulastu ja kaarnakerroksen (K358) päälle ilman perustusta. Sama kerros erottuu myös aivan lounaisseinän alta tulleiden peruskivien alapuolelta. Seinän peruskivien ja R309:n samaan ikään viittaa myös seinän peruskivien kulmaus tiilirakenteen kohdalla.

R309:n kaakkoispuolella oli muurimainen tiilirakenne (R308), joka oli perustettu suoraan saven päälle. R308 kiinnittyi päistään em. mukulakiveyksiin ja myös R309:ään. Myöhempi tiilillä ja hiekalla täytetty kuoppa (K320 / K365) sijaitsi aivan sen vieressä.

Tiilirakenteiden päällä oli hiekkainen täytemaa (K304, K305) ja tästä ylemmäksi tiililattia (R301). R308:n pinta tuli esiin lähes suoraan tiililattian alta. Lattiassa on vastaavassa kohdassa aseteltu tiilet samalla tavalla riviin alla sijaitsevan R308:n kanssa.

Pilarin vieressä tiililattian alla oli vesiputki, joka todennäköisesti liittyy Auran kylpylaitokseen 1874-1907. Tiililattia ja putki ajoittuvat siten aikaisintaan 1800-luvun loppupuoliskolle. Auran kylpylään voi liittyä myös lasipullon sisältänyt täytetty kuoppa K320.

Suoraan tiililattian päälle oli laskettu nykyinen betonilattia.

Kellarin 93:1 rakenteissa on useita eriaikaisia seinärakenteita ja sama tutkimustilanne vahvistui myös alueen 3 kaivausten myötä. Alueen 3 luoteisosassa on ollut laaja tiilirakenne, joka on saattanut olla uunirakenteen perustus. Se liittyisi rakenteellisesti nykyisen kellarin tiiliseiniin ja ajoittuisi kenties 1700-1800 –luvulle. Tutkimusalueella on ilmeisesti tähän vaiheeseen liittyvää toimintaa runsaasti ja vaikutelma uunin läheisyydestä on selvä myös laajemmin kaivausalueella. Tutkimusten yhtenä oletuksena oli ajatus siitä, että nykyisen tiiliseinän takana on vanhempi varsinainen seinärakenne. Tällainen luonnonkivimuurattu seinä löydettiin mutta se oli normaalista seinärakenteesta poikkeava perustus, jossa kivimuuri oli tehty suoraan kulttuurikerroksessa olevan lautatason päälle keskiajalla. Tämän perusteella voi ajatella, että seinän vanhin rakennusosa on vielä esiin kaivamatta seinän sisässä. Tällainen kolmiosainen ja maan päälle perustettu seinä on konservoinnin kannalta hyvin hankala kohde.

Tutkimusalueen säilyneille keskiaikaisille kerroksille oli tyypillistä niiden säilyminen tutkimusalueen reunoilla keskiosan sekoitekuoppien reunoilla. Lähinnä lounaisseinän edustalla on jäänteitä laajemmasta puurakenteesta, josta kerrokset nousevat kohti koillista ja itää pohjasaven

päällä.

Alue 4 (kellari 94:7)

Kellarin kivilattian alla ei ollut paksuja maakerroksia. Luoteisseinän vieressä oli syvimmillään 75 cm:n kulttuurikerros, kaakkoispäässä sen sijaan vain 20 cm:n kerros. Kerrokset laskivat selvästi luoteeseen joelle päin ja jonkin verran myös lounaaseen.

Koko kaivausalueella oli luontaisena kerroksena pohjasavi, joka painui tai oli kaivettu pois seinien alta niiden rakentamisen yhteydessä. Kaivausalueen luoteisosassa lähellä seinärakenteita savi oli melko tasaisena pintana n. korkeudella +1.75 ja siitä se nousi alueen keskiosaan korkeudelle +2.25-2.30. Pohjasaven päällä oli alueen keskiosassa sekoittunut savikerros K404 aina korkeudelle +2.45-2.48 asti eli aivan kaivausalueen pintaan saakka.

Pohjasaven yläpuolella oli kaivausalueen luoteispäässä 25-30 cm paksu mullansekainen savi (K408). Kerros laski voimakkaasti kohti seiniä – erityisesti luoteisseinää. Kerroksen pinta oli n. 1 metrin päässä seinästä korkeudella +2.35 ja aivan seinän juurella korkeudella +1.85. Kerros ulottui kiinni kellarin arinahirsiin (R416, R420) ja niiden alaisiin pyöreisiin poikittaispuihin (R410-412, R421-427), jotka oli asetettu tasaisin välein. Kahdesta arinahirrestä saatiin dendrokronologiset ajoitukset. Sekä hirren R416 että hirren R420 kaatoaika ajoittuu talvikauteen 1449/1450. Hirsiarina ei ollut suoraan vaan sinisavessa vaan kerrosta K408 oli myös hirsien välissä. Kerros sisälsi tapauksessa keskiaikaisia löytöjä, varsinkin kivistavikeramiikkaa.

Rakennuksen hirsiarina oli tehty kaksinkertaisen arinan päälle niin, että pohjasaven päällä ja osin kerroksessa K 408 oli rakennukseen nähden poikittain asetettuja kapeita puita, jotka ulottuivat keskimäärin 15-20 cm seinälinjan sisäpuolelle. Vain aivan seinien kulmauksessa oli koko nurkan alitse kulkeva yksi paksumpi hirsi. Alin puukerros oli luoteisosassa korkeudella +1.66-1.81 ja lounaisseinässä +1.71-1.97 rakenteen noustessa kohti etelää.

Alimman puukerroksen päällä oli näkyvissä varsinainen seinän suuntainen hirsiarina, jossa molempien seinien hirret salvoksessa niin että luoteisseinän hirsi oli alempana korkeudella +1.65-1.87 ja lounaisseinän hirren yläpinta 1.86-1.99 laskien kohti luodetta.

Hirsiarinan päältä korkeudelta 1.85-1.99 alkoi laastillinen kivimuuraus, jossa luonnonkivet oli selvästi valittu tasapintaisiksi. Vaikka lounaisseinän hirsiarina painui kohti luodetta niin samaa ilmiötä ei voitu ainakaan suoraan havaita yläpuolisesta rakenteesta vaan se oli tasarivinen. Tämä viittaa siihen, että hirsiarina on jo alkujaan asetettu laskeväksi ja otettu huomioon muuraustyössä.

Lounaisseinässä oleva oviaukko korkeudella +2.80 määrittää osaltaan rakennuksen alkuperäistä käyttötasoa.

Kaakkoispäädyssä K408 kerrosta oli kapeana vain aivan lounaisseinän vieressä. Muutoin kaakkoispäässä oli pohjasaven yläpuolella vaaleanharmaata, jonkin verran sekoitunutta savea (K404), jossa oli vain niukasti löytöjä.

Savikerrosten päällä oli koko alueella vaaleanruskea hiekka (K402) korkeudella +2.00-2.40. Seinien vierustoilla kerros oli paksumpi ja laski kourumaisesti syvemmälle. Se ulottui lähes arinahirsien pintaan ja oli selvästi kiinni muurirakenteessa. Hiekan pohjalla oli seinien vierellä mahdollisia puukourun jäänteitä (R409, R418), joista ei saatu ajoitusta. Ylinnä olleen lattiakiveyksen (R401) (korkeudella +2.35-2.60) kohdalla hiekka oli jonkin verran tummempaa ja savensekaisempaa.

Alueelta 4 esiinkaivettuja kerroksia voi pitää tyypillisinä muuratun seinän perustusosan kerroksina, jolloin rakennustyön yhteydessä on kaivettu kuoppa rakennustyötä ja erityisesti leveää hirsiarinaa ja myös muurausta varten ja se on täytetty rakennustyön yhteydessä tai pian sen jälkeen. Tällöin erityisesti kerros K 408 olisi kerros, joka liittyisi hyvin kiinteästi rakennuksen valmistumisvaiheeseen. Se olisi syntynyt rakennuksen seinien täytön yhteydessä ennenkuin rakennuksen lattiapinta olisi tehty noin korkeudelle +2.30.-2.40 tai sen yläpuolelle. Tällöin lounaisseinän oviaukosta olisi kuljettu n. puoli metriä alaspäin lattiatasolle.

Lopuksi

Kaiken kaikkiaan Aboa Vetus –museon alueella tehdyt kaivaukset antoivat uutta ja tarkennettua tietoa alueen ja koko Turun keskiaikaisesta kivitalorakentamisesta ja rakennuksiin liittyvistä maakerroksista. Rakennusten dendrokronologiset ajoitukset tarkensivat koko Luostarikorttelin rakennusvaiheita keskiajalla ja alueelta löydettiin tällä hetkellä Turun vanhin muurattu rakennus eli kellari K93:2, joka on tehty 1390-luvulla. Myös lattiakiveysten alla olevat kulttuurikerrokset olivat hyvässä kunnossa: savikerrokset olivat kosteita ja hirsiarinat säilyneet talojen kiviseinien alla hyvin. Tästä syystä myös pohjasaven päällä olevissa maakerroksissa oli säilyneenä orgaanista ainesta ja löytöjä. Erityisen runsaasti löydettiin nahkakengän paloja – jopa ehjiä kenkiä, jollaisia museon alueelta ei aiemmin tunneta. Lattioiden alta löydettiin myös runsaasti varhaisempaa Siegburgin kivisavikeramiikkaa, jollaista museon alueelta ei juurikaan aikaisemmin tunneta.

Turku 9.6.2006

FT Kari Uotila

Muuritutkimus Ky